

”Att skapa en digital samling”
En kvalitativ studie kring de socialpolitiska faktorerna
som rör KB:s val att inte använda DIGSAM
i sin digitala verksamhet

LISELOTT JENSEN

© **Författaren/Författarna**
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel:	Att skapa en digital samling: En kvalitativ studie kring de socialpolitiska faktorerna som rör KB:s val att inte använda DIGSAM i sin digitala verksamhet
Engelsk titel:	Building a digital collection: A qualitative study of the socio-political factors related to KB's choice not to use DIGSAM in their digital operations
Författare:	Liselott Jensen
Färdigställt:	2011
Handledare:	David Gunnarsson & Nasrine Olsson
Abstract:	<p>This thesis purpose is to investigate the sociopolitical factors and causes that led to why KB chose not to use the criteria and guidelines for their digitization activities are described in DIGSAM. To do this I focused on three research questions;</p> <ul style="list-style-type: none"> - What factors (internal / external) led to the decision not to use the criteria guidelines for digitization, which is described in the policy document DIGSAM and what arguments and opinions formed the basis for the decision - What is the Library's digitization activities, the factors, criteria and guidelines governing activity in the current situation? - Will KB's choice not to use DIGSAM as a whole in their digitization activities affect national library's role as a beacon for the Swedish libraries digital work? In what way and why? <p>In order to answer these questions I interviewed three of KB:s librarians who had extensive knowledge of digitization and DIGSAM. I chose to also use a pilotstudy that was conducted at KB in the of spring 2010. The idea was to use this material as a basis to build on.</p> <p>As a theoretical framework, I chose to use a socio-political theory of Ingrid Mason. The results of my study was that KB's choice not to use DIGSAM was due to economic, infrastructural and organizational elements.</p>
Nyckelord:	KB, socialpolitik, social ekonomi, digitalisering, DIGSAM-rapporten, styrdokument

Innehållsförteckning

1. Innehåll.....	4
1.1 Inledning	4
1.2 Syfte och frågeställning.....	5
1.3 Urval och avgränsning.....	5
2.Kungliga biblioteket.....	6
2.1 Digitalisering.....	7
2.2 Collection development.....	9
2.3 KB och vikten av aktuella styrdokument.....	11
2.4 En kritisk samhällsfaktor för biblioteksutveckling.....	13
3.Tidigare forskning.....	15
4.Val av teoretiskt ramverk.....	18
4.1 Redogörelse av Masons ”Cultural Digital Heritage”.....	18
5.Val av forskningsmetod.....	20
5.1 Pilotstudie.....	20
5.3 Kvalitativa intervjuer.....	20
5.4 Genomförandet av intervjuer.....	21
5.5 Urval och avgränsning.....	22
5.6 Forskningsetiska överväganden.....	22
5.7 Resultat av intervjuerna med respondenterna.....	22
5.7.1 Respondenterna.....	23
5.7.2 Digitalisering och DIGSAM- projektet.....	23
5.7.3 Digitaliseringsprocessen i nuläget.....	25
6. Analys	28
6.1 Curatorial	28
6.2 Semantic	29
6.3 Technical	29
7. Diskussion	29
8. Sammanfattning	31
8.1 Besvarande av frågeställningar.....	32
.....	33
9. Litteraturförteckning.....	34
9.1 Publicerat material	34
9.2 Opublicerat material.....	36
Bilaga 1	1

1. Innehåll

1.1 Inledning

Denna uppsats är en kvalitativ studie om framtagningen och tillämpningen av urvalskriterier för digitalisering på KB. Kungliga biblioteket har sedan 1997 digitaliserat sina samlingar i projektform (Scherman, 2005). Genom digitalisering vill man öka användarnas tillgänglighet till KB:s samlingar både på en nationell och internationell nivå. En annan viktig tanke bakom KB:s digitalisering är bevarandenaspekten. Genom att digitalisera de delar av KB:s samlingar som är mer känsliga finns det mindre risk för slitage och en större chans att detta material kan åtnjutas av kommande generationer. Bevarande och tillgänglighet är också viktiga delar när det gäller det urval som ett digitaliseringsprojekt skall byggas kring.¹

Som Sveriges nationalbibliotek är det KB:s uppdrag att samla in, bevara och tillgängliggöra allt svenskt tryck och har varit så sedan 1661:s kansliordning. Den tekniska utvecklingen under senare delen av 1900- talet har gjort dessa uppdrag lättare att genomföra som exempelvis utvecklingen av mikrofilmning och senare även digitalisering. Grunden för KB:s digitaliseringsverksamhet ligger i det urval av material som skall digitaliseras. För att skapa struktur och kontinuitet för detta arbete har flera styrdokument skapats med kriterier och riktlinjer som är tänkta att underlätta digitaliseringsprocessen.

DIGSAM- rapporten från 2005 är den senaste av dessa styrdokument och användes åtminstone fram till 2007 som ett redskap för KB:s digitaliseringsverksamhet. KB:s hemsida refererar till projektet *Öppna samlingar* vars syfte var att testa den digitaliseringsprocess som beskrivs i DIGSAM- rapporten. Det har det visat sig att den checklista som har framtagits av DIGSAM inte används i dagsläget. Vad beror detta på? Enligt respondent A och B framgår det att de riktlinjer och kriterier som är beskrivna i DIGSAM checklista är för *ambitiösa* och att det finns inte tid att arbeta med dem på det sättet som beskrivs i rapporten. Respondenterna påtalar även andra faktorer som styr urvalet exempelvis ekonomi, copyright, lagringsmöjligheter m fl. Vilka andra faktorer och orsaker ledde fram till att KB valde att bortse från detta hjälpmedel avseende urval? Vad används istället för DIGSAM:s urvalskriterier och hur ser dessa alternativa kriterier och riktlinjer ut?

Enligt Mannerheim (2000) fanns det inga urvalskriterier innan 1999. Valet av material som skulle ingå i ett projekt styrdes av att tillhandahålla och inte av själva bevarandet. Varför valdes Djävulsbibeln och inte något annat objekt som finns bland KB:s tusentals äldre, värdefulla och unika samlingar? Varför affischer och varför valdes just de som var med i projektet? Avseende digitalisering av dagstidningar, varför just äldre dagstidningar och vem/ vilka bestämde urvalet här? Var det Riksbibliotekarien, KB:s ledning eller de enskilda enheterna som fattade urvalsbesluten och vilka informella urvalskriterier styrde besluten?

Den primära orsaken till att jag vill skriva om urval i digitaliseringsprojekt är att jag är väldigt intresserad av kulturarv och hur detta kan bevaras och tillgängliggöras för framtiden. Digitalisering som ett sätt att kunna bevara och vidarebefordra material, böcker och artefakter som berättar vilka vi är och var vi kommer ifrån är kontexten för urvalsproblematiken. Det material som jag främst bygger denna uppsats kring är

¹ Mannerheim (2000)

rapporter, statliga utredningar, magisteruppsatser samt en förstudie utförd på KB. Dessa olika källor sammantaget bör i min mening ge en relativt klar bild av hur KB:s digitaliseringsurval sker.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att studera vilka social- och ekonomipolitiska² faktorer och orsaker som ledde fram till varför KB valde att inte använda sig av de kriterier och riktlinjer för sin digitaliseringsverksamhet som står beskrivet i DIGSAM.

- Vilka interna faktorer som exempelvis organisation, ledning och resurshantering ledde till beslutet att inte använda de kriterier och riktlinjer för digitalisering som står beskrivna i styrdokumentet DIGSAM, samt vilka argument och åsikter som låg till grund för beslutet?
- Vilka externa faktorer som exempelvis KB:s uppdrag, resurstilldelning ledde till beslutet att inte använda de kriterier och riktlinjer för digitalisering som står beskrivna i styrdokumentet DIGSAM, samt vilka argument och åsikter som låg till grund för beslutet?
- Hur ser de kriterier och riktlinjer som styr KB:s digitaliseringsverksamhet ut i dagsläget och vilka faktorer styr denna verksamhet?
- På vilket sätt kan KB:s val att inte använda DIGSAM som helhet i sin digitaliseringsverksamhet påverka bibliotekets roll som nationalbiblioteket samt dess roll som ledstjärna för de svenska bibliotekens digitaliseringsarbete? På vilket sätt och varför?

1.3 Urval och avgränsning

Denna kvalitativa studie har sin grund i och kring de socioekonomiska faktorer som utgör en viktig del av KB:s interna infrastruktur och de riktlinjer och kriterier som utgör grunden för bibliotekets digitaliseringsverksamhet. För att kunna undersöka vilka dessa faktorer är har jag valt att kombinera litteraturstudie av relevant vetenskapligt material med intervjuer av ledande personer inom KB:s digitaliseringsverksamhet. Jag har även valt att använda en pilotstudie som genomfördes på KB under våren 2010. Mycket av den kunskap som framkom under denna studie ligger till grund för valet av denna studies ämne och skapar en förståelse i KB:s bevarande- och tillgängliggörande verksamhet.

Litteraturstudien består av vetenskapliga rapporter, utredningar och magisteruppsatser som har sitt fokus på KB:s arbete med bevaring, tillhandahålla och tillgängliggörandet

² Enligt Nationalencyklopedin definieras socialpolitik som "direkta eller indirekta statliga åtgärder för att tillförsäkra enskilda individer drägliga levnadsförhållanden, "välfärd", eller med andra ord för att lösa eller förebygga sociala problem". Ekonomipolitik är en undergrupp till socialpolitiken och definieras enligt Anderson och Björkenwall (2000) rapport som "med social ekonomi avses organiserade verksamheter som primärt har samhällliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organisatoriskt fristående från den offentliga sektorn".

av det svenska kulturarvet. Jag har även valt viss material som fokuserar på de social- och ekonomipolitiska faktorer som påverkar detta arbete. Materialet som är sammanställt här är hämtade via högskolan i Borås biblioteks katalog och Summon, i databaserna BADA och LISA samt via hemsidan Uppsatser.se. De personer som jag har intervjuat inför denna studie är ledande personer som idag arbetar eller som tidigare har arbetat inom KB:s digitaliseringsverksamhet. Deras kännedom om DIGSAM och de kriterier och riktlinjer som beskrivs i den rapporten är av betydelse för denna studiens slutresultat.

2.Kungliga biblioteket

I detta kapitel beskrivs KB:s historik och biblioteket uppdrag som nationalbibliotek. Jag tar upp KB:s digitala verksamhet, beståndsutveckling, styrdokument samt de social- och ekonomipolitiska faktorer som ligger till grunden för detta arbete.

KB:s historia sträcker sig tillbaka till 1500- talet. De samlingar som skulle komma att ligga som grund för bildandet av det vi idag kallar Sveriges Kungliga bibliotek härstammar från Gustav Vasa och hans söners privata samlingar på slottet Tre Kronor i Stockholm. I dessa samlingar ingår det exempelvis äldre handskrifter från 300- talet, kartor samt böcker inom ämnen som historia, naturvetenskap och teologi m m. Den första litteratur som kom att ingå i den kungliga samlingen på Tre Kronor införskaffades främst genom inköp från andra länder eller som krigsbyten. KB:s Djävulsbibel är ett sådant exempel. Den fördes 1649 till Sverige som ett krigsbyte av Gustav II Adolfs (1594- 1632) dotter Kristina (1626- 1689) vid slutet av det 30- åriga kriget.³

Att sträva efter bevaringen och tillgängliggörandet av biblioteks samlingar sträcker sig långt tillbaka. Olika kulturarvsinstitutioner som bibliotek, arkiv och museer har genom historien strävat efter metoder som kunnat överföra fysiska dokument till ett annat mer bevarande och lättillgänglig format (Dahlström, 2009). Metoder av detta slag är bland annat den kopiering av manuskript som under antiken och medeltiden främst sköttes av antika bibliotek och kloster. Denna manuella överföring avtog i samband med utvecklingen av boktryckarkonsten under 1400- talet som snabbt ledde till en systematisk massproduktion av dokument och manuskript som kunde nå samtidens invånare på ett effektivt sätt (Dahlström, 2009).

Under 1900- talet fortsatte utvecklingen av att hitta lämpliga metoder för långsiktig bevaring och tillgängliggörandet av bibliotekens samlingar. Ett av dessa metoder som används än i dag på KB är mikrofilm. Biblioteket har sedan 1979 använd denna metod främst utifrån ett bevarande och tillgängliggörande perspektiv. I min förstudie som jag genomförde på KB 2010 framgick det att denna mikrofilmning i dagsläget styrs från *Enheten för dagstidningar* och det som främst mikrofilmats är dels äldre dagstidningar även kallad retroverksamhet och den mer löpande dag till dag verksamheten av mikrofilmning av dagstidningar som innefattas av lagen om pliktleverans.

Enligt Nilsson och Skoglund (2002) ansågs mikrofilm under lång tid vara en utmärkt bevarande strategi för böcker och dagstidningar. En av de främsta fördelarna med användningen av mikrofilm som också beskrivs i Nilsson och Skoglund (2002) text är enligt Don Willis att mikrofilm ansågs vara ett stabilt medium som länge har används för bevaring vilket också betyder att det finns väl dokumenterade standarder för viktiga steg i metoden som produktion, lagring och kvalitet.

3 <http://www.kb.se/om/verksamhet/historik/> [2011-05-20]

Den främsta nackdelen är den som beskrivs i boken Double Fold som utgavs 2001 av Nicholson Baker. I boken beskrivs hur bibliotek i USA under 50- talet beslutade sig för att genom den då nya tekniken mikrofilm bevara sina samlingar av böcker och tidningar. Genom att göra detta trodde man att detta material var bevarat för all framtid vilket resulterade i att flera tusen originalutgåvor av böcker och tidningar kasserades. Det som biblioteken inte hade tagit i åtanke är metodens livslängd, vilket visade sig vara begränsat men då var det redan för sent eftersom originalen var borta för alltid (Nilsson och Skoglund, 2002).

Ett formats begränsad livslängd är något som ständigt verkar återkomma inför varje ny teknisk uppfinning, speciellt när det gäller boken- och skriftkonstens historiska utveckling. Mikrofilm så väl som digitalisering har en begränsad livslängd och är bara en del av denna utveckling, vilket är viktigt att ha i beredskap vid utvecklingen av ny ”förbättrad” bevarandeteknologi (Nilsson och Skoglund, 2002).

Under slutet av 1900- talet skedde en ökning inom den tekniska utvecklingen som resulterade i uppkomsten av Internet och med detta kunskapen om överföringen av ett analogt dokument till ett digitalt sådant (Nilsson, 2009), Ett biblioteks digitalisering eller digital reproduktionsteknologi är ofta kopplat till kulturarv som ett sätt att bevara och tillgängliggöra sina samlingar (Dahlström, 2009).

Bibliotekens kulturarv kan ses som en ofantlig källa av bevarad skriftkultur, öppen för forskning inom olika områden (KB- ett nav., 2003). Enligt KB- utredningen kan dessa samlingar även ses som förmedlare av och kring den kunskap som belyser olika tiders värderingar och samhällsutveckling. Det som ur ett forskningsperspektiv är viktigt när det gäller kulturarv, bevaringen och tillgängliggörandet är bland annat; Dokumentet eller bokens innehåll

- Den skriftkulturen i vilket den skrevs
- Vilken/ vilka processer som användes vid materialets framställning
- På vilket sätt materialet spreds och användes
- Det fysiska objektet i sig – utseende och material

2.1 Digitalisering

KB:s historiska digitaliseringsverksamhet sträcker sig inte så långt tillbaka. De första interna digitaliseringsprojekten som KB utförde gjordes mellan åren 1998- 1999 (Scherman, 2005) och bestod enligt Mannerheim, (2000) bland annat av porträtt ur KB:s samling av kart- och bildsamling, KB:s affischsamling bestående av ca 500.000 exemplar, ett begränsat urval av svenska böcker som härstammar från femton- och sextonhundratalet.

Vad är då digitalisering? Christine Borgman (2003) ser skillnad mellan dokument som är *digitala* och *digitaliserade*. Skillnaden mellan dessa båda är att *digitala* eller *born digital*⁴ har sitt ursprung i ett färdigt digitalt format medan de digitaliserade dokumenten är kopierade till ett digitalt format. Nilsson (2009) definierar begreppet digitalisering

⁴ Borgman (2003), s. 64.

som överföringen av ett analogt material till det digitalt. Det finns flera definitioner men de två främsta som verkar dominera hur bevarandeinstitutioner ser på digitalisering. I den första definitionen utgår digitaliseringen ifrån det enskilda momentet dvs scanningen eller fotograferingen av dokumentet eller boken. Den andra definitionen ses utifrån hela digitaliseringsprocessen dvs från det att objektet har hämtats från sin fysiska plats bland bibliotekets samling av en material koordinator, registreras, bearbetas, fotograferas, efterbearbetas, förses med metadata, arkiveras och lagras för att till slut återgå till sin rätta plats i samlingen. Det framgår av mina intervjuer av respondent A och B samt av mina studier i de styrdokument som KB använt sig av mellan 2000 och 2005 att den definitionen som har dominerat KB:s digitaliseringsarbetet är den sistnämnda.

Ur ett rent Biblioteks- och informationsvetenskapligt perspektiv är digitalisering en del av bokens och skriftutvecklingens historia. De främsta orsakerna till den första bokens uppkomst var enligt Kilgour utvecklingen av städer med en ständigt ökad befolkningsutveckling. Detta ledde till behovet att skapa lagar, register som kontrollerade handel mm. Men det kräves en rad faktorer för att varje steg i denna utveckling skulle ske. Kilgour delar in dessa fem steg och menar att dessa faktorer är avgörande i bokens fortsatta tekniska utveckling. Dessa fem steg är;⁵

- Samhällets behov av information
- Teknologisk kunskap och erfarenhet
- Organisatorisk kapacitet
- Kapaciteten att integrera nya format i de redan existerande informationssystemet
- Ekonomiska resurser

Idag ser orsakerna för digitalisering lite annorlunda ut men de faktorer som krävs för att utveckla och underhålla den tekniska standarden är nog inte så olika de som beskrivs ovan. Som Sveriges nationalbibliotek har KB ansvaret över bevaringen av det svenska kulturarvet som sker genom insamling, bevarande och tillgängliggörande av det svenska trycket. Detta ansvar sträcker sig till att skapa både traditionella som digitala samlingar samt att utveckla riktlinjer för att stödja detta arbete. Målet för KB:s digitalisering är enligt respondenterna A och B att allt skall digitaliseras. Frågan är hur detta skall gå till med tanke på att KB:s samlingar är idag runt 15 miljoner objekt.⁶ Borgman (2003) menar att av världens alla äldre, sköra och värdefulla samlingar är det bara en bråkdel som blir bevarade genom digitalisering. Att digitalisera är kostsamt i både tid, utrustning och kompetent personal. Trots att ett bibliotek som exempelvis KB har den tekniska utrustning och kompetens som krävs tar hanteringen av bibliotekets sköra samlingar tid att scanna eller fotograferas in. Denna kostnad ökar om faktorer som dokumentets värde, i vilket tillstånd det befinner sig i och dess framtida användningsområde räknas in (Borgman, 2003).

I rapporten *Plan för utvidgat uppdrag inom biblioteksväsendet* från 2009 framkommer det att KB som nationalbibliotek främst skall bevara och tillgängliggöra sina egna äldre samlingar. Mellan åren 1988 och 1999 genomföres en landsomfattande inventering bland de svenska bibliotekens äldre samlingar på uppdrag av KB och Kulturrådet. Det

⁵ Kilgour (1998), s 5, 6.

⁶ <http://www.kb.se/samlingarna/> [2011-10-23]

som framgick var att 5 av landets 7 miljoner volymer av äldre tryck fanns på KB samt i Lund och Uppsala. Resultatet blev en nationell bevarandeplan med klara riktlinjer för hur de svenska folkbiblioteken skulle vårda och tillgängliggöra sina äldre samlingar (Brötegård och Karlsson, 2004).

Rapporten menar också att digitalisering skall ses som ett sätt att öka tillgängligheten av äldre samlingar samt att även bevara dessa inför framtiden. Denna utveckling kräver stora och kostsamma investeringar men tanken är att dessa investeringar inom utvecklingen av långsiktig bevaring genom digitalisering samt de tekniska redskap som krävs skall komma de svenska biblioteken tillgodo. De projekt som skedde på KB under denna *första* tid var oftast kortsiktiga och dess tekniska kvalitet dålig. Detta berodde främst på minskade resurser vilket resulterade i ett ökat samarbete med ABM-institutioner som ett sätt att fördela kostnaderna jämt mellan de olika samarbetsparterna. KB lade även ett större fokus på olika projekt som främjade utvecklingen av KB:s digitaliseringsutveckling genom att skapa normer och standarder för denna verksamhet.

En rad interna digitaliseringsutvecklande projekt genomfördes mellan 2000- 2005 vars syfte främst var att skapa en fungerande infrastruktur som skall kunna fungera som en plattform för KB:s digitaliseringsverksamhet. Dessa interna projekt visar på KB:s kontinuerliga planering för att skapa en infrastruktur som kan stödja dagens teknik men som även kan stödja de bevarande- och tillgängliggörande system som utvecklas i framtiden.

En stabil och väl fungerande infrastruktur är något som även tas upp av Bárbara Susana Sánchez Vignau (2006) från Universitetet de la Habana på Cuba. Hon beskriver i sin studie vikten av en väl fungerande infrastruktur när det gäller ett biblioteks skapande av digitala samlingar. Hon menar att det skall finnas klara regler och riktlinjer som reglerar hela processen. Hon kallar denna digitala skapande process för *the Collection cycle*⁷ och hennes tanke är att den skall ses och användas utifrån ett användarperspektiv. Detta eftersom hon menar att digitala såväl som traditionella samlingar styrs av användarnas krav och behov för vad samlingen skall innehålla.

2.2 Collection development

Collection Development eller beståndsutveckling har blivit en viktig del i vårt nuvarande informationssamhälle och studier visar att det finns en klar skillnad mellan den mer traditionella Collection Development och digital Collection Development. Den mer traditionella Collection Development fokuserar främst boksamlingar medan den digitala Collection Development framhäver samlingar i den digitala sfären (Sánchez, 2006).

Definitionen av Collection Development kan varieras mellan den traditionella och den digitala men i princip är det detsamma, det som ändras är objektets format och plats i samlingen. Bárbara Susana Sánchez Vignau (2006) definierar den traditionella boksamlingen som;

”the formulation and/or revision of policies associated with the development of collections, study and evaluation of information collections, analysis of the client’s needs in the community being served, the evaluation of the sources of

⁷Sánchez (2006), s.141

information, the planning of the collection, making decisions and finally the acquisition of the sources of information”

A.M Sanllorenti (2005) definierar den digitala samlingen som;

”as a group of digital, selected and organized objects information to give a semantic, coherent and qualified access to the information provided in the Web”

Sanllorenti menar också att en digital samling kan vara formad utifrån material som antingen är i tryckt form eller som redan existerar i ett digitalt format. Sánchez menar att det finns skillnader mellan de olika samlingstypernas format och plats men att den digitala samlingsprocessen härstammar utifrån de principer som används för att bygga en tryckt boksamling.

Ett biblioteks bestånd kan variera från en eller flera typer av samlingar vilka kan vara både fysiska eller digitala (Green, 2003). Inom det svenska biblioteksväsendet kopplas bibliotekens beståndsutveckling samman med både collection management och collection development. Collection management fokuserar mer på frågor kring bevarande och organisation samt förmedling som exempelvis gallring. Collection development har sitt fokus kring själva skapandet av ett biblioteks samlingar som exempelvis förvärv och urval.

Enligt Green är det viktigt för ett biblioteks beståndsutveckling att först fastställa samlingens syfte, användargrupp och samlingens collection development policy eller förvärvspolicy. Edward Evan (1987) beskriver i Greens magisteruppsats denna policy som:

- Samlingens bredd och natur
- Beståndsutvecklingen prioriteringsmål
- Organisatoriska mål som samlingen skall innefattas av
- Samlingen urvalskriterier
- Långsiktig beståndsutvecklingen

Förutom detta trycker även Green på vikten av kontinuerlig utvärdering samlingen syfte och urval för att bättre kunna bevara den inför framtiden. Detta framhävs även i andra studier som menar att det trots ett ständigt föränderligt samhälle och teknisk utveckling har KB:s uppdrag och uppgifter i stort sett varit detsamma. Mason (2007) menar att det har skett en skiftning från den fysiska till den virtuella sfären när det gäller bevaring och tillgängliggörande av kulturarv. Detta beskrivs även av Green som menar att bibliotekens beståndsutveckling inte bara innefattas av den fysiska platsen utan även sedan 90- talet av den digitala. Biblioteken utför det fysiska och digitala beståndsarbetet utifrån beståndsutvecklingens klassiska ramverk trots den klara skillnaden i sfär. Även i utredningen (SOU 2003:129) *KB - ett nav...* (2003) beskrivs vikten av att göra sådana regelbundna utvärderingar av KB:s verksamhet.

Ett exempel på en sådan utvärdering eller översyn är Dir (2002:2002:156) *Översyn av Kungl. biblioteket, dess verksamhet och arbetsformer*. Utredningens uppgift var att

utifrån förändringar i och utanför Sverige utvärdera hur dessa kan påverka KB:s roll som nationalbibliotek. Några av viktiga förändringar som utredningens utvärdering fokuserade på var:

- *Den teknologiska utvecklingen*
IT- utvecklingen har under de senaste åren legat till grund för områden som bevarandeteknologi och verktyg för elektronisk publicering.
- *Skola, utbildning och det livslånga lärandet*
Utbyggnaden av de svenska högskolorna har lett till att utbildning och visionen av det livslånga lärandet fått en allt viktigare roll i det svenska samhället.
- *Det svenska mediasamhället*
Utvecklingen av ny teknik i form av sociala medier exempelvis Myspace, Facebook, bloggar.

2.3 KB och vikten av aktuella styrdokument

Flera studier gjorda i slutet av 90- talet och början av 2000- talet visar att KB strävade efter en strukturerad och långsiktig digitaliseringsverksamhet för att svara på användarnas krav på ökad tillgänglighet (Mannerheim, 2000). Under en konferens 1999 i Utrecht, Nederländerna kallad *Digitisation of European Cultural Heritage* identifierades stora brister bland deltagarländernas digitaliseringsverksamhet. Ett exempel på detta var resursbristen som ledde till sämre kvalitet och ibland även oavslutade projekt. Konferensen hade deltagare från länder som USA, Canada, Australien och England och dess syfte var att utveckla metoder för att omvandla kortsiktiga projekt till mer långsiktiga program.⁸

Detta fick även konsekvenser för KB:s digitaliseringsverksamhet och 1999 startade projektet *Plattform för bilddatabaser* (Mannerheim, 2000). Projektets mål var att undersöka möjligheten till en gemensam infrastruktur, riktlinjer för digitalisering samt möjligheten för en långsiktig lagring av databaser (Gram och Kjällman, 2000). Mannerheim (2000) påvisar även att de frågeställningar som det interna projektet *Plattform för bilddatabaser* studerade var för omfattande för bara en institution, vilket ledde till ytterligare ett projekt med inriktningen ABM- samarbete. Projektet *Bilddatabaser och digitalisering – plattform för ABM- samverkan* påbörjades 2001 och var ett samarbete mellan KB, Nationalmuseum, Riksantikvarieämbetet samt Riksarkivet. Syftet med projektet var att skapa en plattform för ett gemensamt ABM- samarbete samt utveckla regler och riktlinjer för en digital bildhantering.

I rapporten *KB - ett nav i kunskapssamhället* (2003) beskrivs vikten av en långsiktig planering av digitaliserings arbetet vid KB. Här kommer urvalsproblematiken in gällande vilket material som skall digitaliseras. I rapporten beskrivs att urvalet till digitaliseringsprojekt görs utifrån flera prioriteringsfaktorer exempelvis objektets representativa och symboliska värde. Andra faktorer som kan användas som underlag är om objektet är svåråtkomligt, om det är efterfrågat och skyddsvärt. Precis som i rapporten *Plattform för bilddatabaser* (2000) beskrivs olika faktorer som kan påverka hela digitaliseringprocessen. De som nämns är infrastruktur och här nämns även

⁸ Ibid.

DIGSAM:s betydelse för ett långsiktigt digitaliseringsarbete. Andra faktorer som också nämns är organisation, säkerhet, kostnader, planering.

I sin rapport *DIGSAM: digitalisering och dess samordning inom Kungl. biblioteket* (2005) skriver Anne Scherman om vikten av en långsiktig och kontinuerlig planering av KB:s digitaliserings verksamhet. Hon menar att en samling/ objekts prioriteringsnivå är en viktig del i KB:s bevarandearbete. Hon påvisar att;

”Bristen på samordning mellan bevarandearbetet och den digitala verksamheten vid KB har hittills medfört att de möjligheter som digitalisering innebär bevarandesammanhang inte kunnat utnyttjas på ett systematiskt sätt”

DIGSAM- projektet har därför undersökt hur man kan definiera en prioritetsmodell för urval. Rapporten visar att detta misslyckades just på grund av att det inte fanns någon fungerande organisation kring KB:s digitaliseringsarbete vilket innebar att det var omöjligt att arbeta fram mål och principer för hur prioriteringar av bibliotekets samlingar skulle se ut. Eftersom det ursprungliga arbetet misslyckades började man istället med att försöka skapa en metod för att ta fram ett beslutsunderlag för urval, en checklista för hela digitaliseringsprocessen. Rapporten menar också att man på KB skall fortsätta att arbeta för att utveckla en prioriteringsmodell för urval som skall användas vid digitalisering.

Tidigare forskning visar att trots framtagningen av DIGSAM- rapporten 2005 finns det idag inte finns någon fungerande infrastruktur för en långsiktig digitaliseringsplanering på KB men att det från KB:s sida är något som strävas efter (Scherman, 2005). Hur detta skall verkställas är en annan sak speciellt när det gäller själva uppbyggandet av en sådan struktur som exempelvis resurser, teknisk utrustning, lagringsmöjligheter samt hur det färdiga materialet skall tillgängliggöras för KB:s alla användare.

En annan viktig faktor för en fungerande digitaliseringsverksamhet är i min uppfattning vad som skall digitaliseras och det är här som urvalet samt användbara kriterier blir aktuellt. Det framkommer i mina intervjuer att DIGSAM av olika skäl inte används i KB:s digitaliseringsarbetete, så som den ser ut idag. Den process som beskrivs i denna rapport är för kostsam och tidskrävande. Istället är det bevarandespekten och efterfrågan som sedan 2005 avgör vad som skall digitaliseras. De kriterier för hur urvalet skall tas fram används dock om än i mindre skala och hämtades inte bara från DIGSAM utan även från Access- rapporten, de bästa delarna användes. Det framkommer även i intervjuerna att KB idag aktivt arbetar med samarbete och ökad kommunikation mellan de olika enheterna.

Hittills har de digitaliseringsprojekt som KB har ansvarat för varit kortsiktiga och enstaka exempelvis digitaliseringen av Djävulsbibeln, affischer eller äldre dagstidningar och går att ta del av på KB:s hemsida.⁹ Intervjuer med ledande personer inom KB:s IT- och biblioteksenheter visar också att detta är något som KB arbetar aktivt med att förändra. Under sommaren 2011 har det arbetats fram två framträdande dokument som är tänkt att kunna användas som styrdokument för KB:s framtida utveckling av infrastruktur och digitaliseringsverksamhet. *Kungl. bibliotekets policy för digitalisering* (2011) fastställer KB:s offentliga definition av begreppet digitalisering som skall gälla KB:s fortsatta digitaliseringsverksamhet;

“Med ”digitalisering” avses i detta dokument överföring av information till digitalt format. Digitaliseringsprocessen omfattar två huvudflöden, källdokumentets och den digitala avbildningens, och engagerar flera

⁹ www.kb.se [2011-10-23]

olika verksamhetsområden inom KB:s organisation. Processen är uppbyggd av flera lager av aktiviteter och syftar till såväl tillgängliggörande som långsiktigt digitalt bevarande. Jämte urval, digital utbildning, bearbetning, flödeskontroll, arkivering och publicering ingår moment som kvalitetskontroll, metadataberikning och i vissa fall OCR- bearbetning”

Både Kungl. bibliotekets policy för digitalisering (2011) och Digitaliseringsstrategi vid Kungl. Biblioteket (2011) fortsätter sedan med att gå igenom de mål och riktlinjer och samarbeten som KB:s framtida digitaliseringsverksamhet skall sträva efter. Tanken är att KB skall mellan åren 2011 och 2014 utveckla en digitaliseringsplan för bibliotekets långsiktiga digital verksamhet. Planen skall utgå ifrån en rad faktorer. Den skall utgå ifrån interna som nationella styrdokument. I planen skall det finnas en treårig planering som bygger på KB:s årliga budgetunderlag. Förutom detta skall det varje år redovisas en digitaliseringsplan i KB:s budget och verksamhetsplan. Båda dessa dokument går att läsa i mer detalj på KB:s hemsida¹⁰.

2.4 En kritisk samhällsfaktor för biblioteksutveckling

Enligt Mannerheim (2000) fanns det innan 1999 inga klara riktlinjer eller urvalskriterier på KB. Efter detta arbetades det fram styrdokument med klara regler och kriterier för hur KB:s digitaliseringsverksamhet skulle komma att se ut. Målet är, enligt intervjuerna att alla 15 miljoner objekt¹¹ som KB:s övergripande samlingar innefattas av skall digitaliseras. För att detta skall ske krävs att de socialpolitiska faktorer som ligger som grund och som i många fall är avgörande för ett biblioteks fortsatta verksamhet är i balans.

Biblioteken har en lång historia och länge arbetat för att tillmötesgå de krav som samhället ställer på det som exempelvis tillgången till organiserade register. Under bibliotekens långa historia har detta behov inte förändrats mycket, det som har förändrats är mängden information och hur det skall lagras (Rubin, 1998). Detta är något som alla bibliotek måste ha i åtanke, vilken information som skall lagras, för vem de lagras för samt vad målet för detta är. Bibliotekens historiska bakgrund kan vägleda dem i framtiden (Rubin, 1998). Harris och Johnson (1984) beskriver i Rubins bok tre viktiga faktorer för att ett bibliotek skall frodas och de är centralisering, ekonomisk utveckling och politisk stabilitet. De menar att för att ett bibliotek skall kunna utvecklas krävs en fast punkt exempelvis städer, en stabil ekonomi som stöd för sina växande samlingar samt ett stabilt politiskt klimat eftersom krig och kaos oftast leder till att biblioteken tillsammans med sina samlingar är det första som förstörs.

Enligt Larsson och Svensson (2007) har det moderna svenska folkbiblioteken vuxit fram sida vid sida av den demokratiska utvecklingen. Utvecklingen av det ideal som idag har kommit att symbolisera de svenska biblioteken främst när det gäller standardisering enkelhet mfl har varierat. De menar att detta hänger samman med hur samhällets förändras och utvecklas. Biblioteken har varit tvungna att anpassa sig efter hur trender och behov förändras i samhället. Idag måste biblioteken ständigt marknadsföra sig eftersom hotet om nedskärningar inom kulturen aldrig är lång borta. Författarna menar att biblioteken måste tänka på hur de använder sina resurser och vad man väljer att lägga sina insatser. För att kunna göra detta är det viktigt att kunna argumentera sin för verksamhets betydelse i samhället och att vara medveten om de egna användarnas sociala förutsättningar och utbildningsnivå.

¹⁰ Ibid.

¹¹ www.kb.se/samlingarna/ [2011-10-23]

Nationalencyklopedin definierar socialpolitik som;

”direkta eller indirekta statliga åtgärder för att tillförsäkra enskilda individer drägliga levnadsförhållanden, "välfärd", eller med andra ord för att lösa eller förebygga sociala problem”

Socialpolitiken har länge varit utmärkande inom ett samhälles olika hjälporganisationer som exempelvis inom fattigvården.¹² Den moderna socialpolitiken har sina rötter i den industriella utvecklingen i 1800- talets Europa där allt fler industriarbetare visade sig vara beroende av försörjning, vård och äldreomsorg. Detta ledde till införandet av de första arbetarförsäkringar. Detta skedde först i Tyskland under slutet av 1800-talet som en reaktion för att förhindra revolution bland industriarbetarna och deras allt tyngre arbetsförhållanden. I Sverige kom socialpolitiken i början av 1900- talet men skillnaden mellan Tyskland och Sverige var att den inte bara kom att gälla industriarbetare utan hela befolkningen. 1913 kom den första svenska allmänna folkpensionen och med detta grundades en landsomfattande socialförsäkring.¹³ Till de samhällsåtgärder som idag innefattas av socialpolitiken räknas den politik som styr arbetsmarknaden och bostäder och kriminalvård samt utbildning och kultur m fl.

Socialpolitiken innefattar även social ekonomiska aspekter och i Andersson och Björkenwalls rapport om social ekonomi från 2000 arbetade en grupp inom kulturdepartementet kring olika definitioner av detta begrepp. Detta arbete skedde som en förberedelse inför den EU- konferens om social ekonomi som skulle hållas under det svenska ordförandeskapet 2001. Arbetsgruppen definierar begreppet social ekonomi som;

”Med social ekonomi avses organiserade verksamheter som primärt har samhällliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organisatoriskt fristående från den offentliga sektorn. Dessa sociala och ekonomiska verksamheter bedrivs huvudsakligen i föreningar, kooperativ, stiftelser och liknande sammanslutningar. Verksamheter inom den sociala ekonomin har allmännyttan eller medlemsnytta, inte vinstintresse, som främsta drivkraft.”

I rapporten kartläggs den roll som social ekonomin spelar inom olika delar av det svenska samhället. EU beslutade 1997 om nationella och europeiska åtgärder som skulle leda till att stärka den sociala ekonomin. I Sverige skapas årligen handlingsplaner där tanken är att utveckla möjligheter som exempelvis sysselsättning utifrån sociala ekonomiska premisser. I rapporten beskrivs också olika specifika områden i samhället där social ekonomin spelar en viktig roll, ett exempel på ett av de områden som rapporten nämner är den offentliga sektorn. Enligt författarna har det sedan länge existerat en sk överföring av olika uppgifter mellan den offentliga sektorn och den sociala ekonomin. Flera av dagens statliga verksamheter har sina ursprung i ideella organisationer eller inom folkrörelsen eller som har vuxit fram vid sidan av dessa organisationer. Biblioteksväsendet är ett sådant överfört område och har enligt rapporten starka historiska rötter inom olika organisationer som nykterhetsrörelsen samt studieförbud.

Författarna tar även upp olika utvecklingsområden där det kan vara intressant för verksamheter att utvecklas utifrån ett social ekonomiskt perspektiv. För att detta skall kunna ske krävs två förutsättningar, vilka är den tekniska utvecklingen samt landets demografiska utveckling. Några av de utvecklingsområden som rapporten tar upp är

¹² Nationalencyklopedin [2011-10-25]

¹³ Ibid

exempelvis äldreomsorgen, verksamhet som riktar sig till ungdomar, skola och barnomsorg och bibliotek. Författarna menar att biblioteket ständigt befinner sig i ett föränderligt tillstånd. Risken för nedläggningar tvingar biblioteken att hela tiden marknadsföra sin verksamhet på sätt som gör dem attraktiva för samhället. Den tekniska utvecklingen påverka även biblioteken genom uppkomsten av utvecklingen av nya medier. Detta tillsammans med samhället och användarnas ständiga krav på effektiva kommunikationsvägar leder till att biblioteken ständigt måste utforska nya möjligheter. På det sättet blir enligt författaren social ekonomin en viktig faktor i bibliotekens utveckling.

De sociala- och ekonomipolitiska faktorer som beskrivs ovan påverkar även KB:s uppdrag som nationalbibliotek. Ett av de viktigaste uppgifterna som ett nationalbibliotek har är att samla in och bevara ett lands kulturarv. Problematiken för KB som nationalbibliotek ligger främst i hur det som digitaliseras idag skall kunna bevaras och lagras. En annan problematik är hur det material som samlas in enligt den nya E- pliktlagen skall kunna bevaras och lagras inför framtiden. Enligt intervjuerna framgår det att det idag finns brister i den infrastruktur som krävs för att upprätthålla en stabil, långsiktig bevaring- och digitaliseringsverksamhet speciellt när det gäller lagringsmöjligheter och teknisk plattform för tillgängliggörande. Trots detta visar intervjuerna även att man på KB är medvetna om detta och arbetar aktivt med att finna lösningar. Ett exempel på detta är att man inom IT- enheten och Biblioteksavdelningen arbetar med att bygga upp en organisation kring KB:s digitaliseringsverksamhet.

3. Tidigare forskning

I detta kapitel sammanställs magisteruppsatser som beskriver social- och ekonomiskt politiska aspekter kring biblioteks digitaliseringsverksamhet, användningen av styrdokument och problematiken kring efterfråga eller bevaring.

Beatrice Kristensson Alfsson och Åsa Sjöblom lägger i sin magisteruppsats *Digitala bibliotek i Kulturpolitiken: Om idéer och legitimitet* (2006) fokus på de svenska digitala biblioteken och deras uppgift är att digitalisera kulturarv. De beskriver i sin studie dessa biblioteks koppling till den svenska kulturpolitik och dess legitimitet. Resultatet visar att de idéer som ligger till grund för skapandet av digitala bibliotek har sitt ursprung i ett jämlikhetstänkande. De menar att digitaliseringen av kulturarv sker utifrån ett demokratiskt perspektiv. Det framkommer också att dessa digitala biblioteks tillgängliggörande av kulturarv är viktiga redskap för forskning och utbildning. Författarna menar att digitala bibliotek bidrar till ekonomisk utveckling på nationell, regional och lokal nivå. Digitaliseringen kan uppfattas som identitetsskapande nationellt som internationellt.

Mi Brötegård och Clas Karlsson tar i sin magisteruppsats *Äldre boksamlingar på kommunala bibliotek – resurs eller belastning?* (2004) upp bibliotekspolitikens syn på bevaring och lyfter fram det bokliga kulturarvet betydelse samt Kungliga bibliotekets roll i detta. De menar att det idag saknas mål och standarder när det gäller samhällets hantering av det bokliga kulturarvet. Hanteringen och bevarandet av äldre samlingar på svenska bibliotek ställer höga krav på bibliotekarier och på den kompetens de har inom det bokhistoriska området. Författarna menar att okunskap kan leda till att det historiska värdet hos de äldre samlingarna som bibliotekarierna ansvarar för går förlorade. Detta ledde till att KB och Kulturrådet under slutet av 1990- talet påbörjade ett projekt vars

mål var att skapa en nationell bevarandeplan. Tanken var att med denna plan tillsammans med rapporten *KB- ett nav...* (2003) var att upprätthålla riktlinjer och kriterier som skulle vara till hjälp för hur de svenska biblioteken skulle bevara, förvara och tillgängliggöra den egna samlingen. Resultatet av den enkät som genomfördes angående den professionella praxis som fanns kring de äldre samlingarnas värde, visade att det bland informanterna fanns en överensstämmelse gällande kulturarv. Enligt enkäten har de äldre samlingarna flera värden som exempelvis bokhistoriskt, litteratursociologiskt, idéhistoriskt mfl. Enkäten visade även att böckernas värde var beroende av faktorer som exempelvis kondition samt hur ofta den efterfrågades. Flera av informanterna såg även att de äldre böckernas värde låg i de forskningsmöjligheter de utvecklande. Det var detta som bakgrund som författarnas slutsats var att en nationell bevarandeplan kan vara ett redskap när det gäller bibliotekens arbete med säkerhetsfrågor, bokbestånd eller kompetensutveckling av personalen.

I rapporten *Kungl. bibliotekets underlag till en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande* (2009) diskuterades de utmaningar som KB:s digitaliseringsverksamhet kan ställas inför. Rapporten är en nationell strategi för digitalisering som är framtagen av KB. De utmaningar som beskrivs i rapporten delas in i tekniska och ekonomiska samt administrativa och organisatoriska. Rapporten menar att den tekniska utvecklingen hela tiden ställer nya krav. Detta leder till att ständigt utveckla lösningar som är användarvänliga och som skall göra biblioteket attraktivt i användarens ögon.

Tekniska och ekonomiska

Stora delar av KB:s samlingar, särskilt samlingar från 1850 och senare håller på att brytas ner. Idag finns det redan vardagstryck och dagstidningar som inte längre går att rädda. Här kommer digitaliseringen in. Genom digitalisering kan materialet bevaras och tillgängliggöras inför kommande generationer men rapporten menar att ett sådant åtagande just nu inte ligger inom KB:s budgetramar. Det finns en rad problematiska områden kring det långsiktiga bevarandet och det pågår just nu forskning som fokuserar på metoderna migrering, emulering och simulering men ännu finns det inga lösningar. Andra tekniska faktorer som kan vara kostsamma är lagringen av det digitala materialet som stadigt ökar hela tiden. Här menar rapporten att det är viktigt att tänka på hur nutida format skall konverteras till nya lagringsmedier. Själva tillhandahållandet av materialet innebär också kostnader. Detta kan exempelvis gälla de personalkostnader som krävs vid hanteringen av metadata eller när materialet ska tillhandahållas.

Administrativa och organisatoriska

Digitalisering är en process som innefattar en rad olika delar som exempelvis urval, behandling, bevarande, konservering. Andra delar som även spelar in är administrativa och tekniska metadata, bildfångst, bildbehandling mfl. Detta ställer väldigt stora administrativa och organisatoriska krav på biblioteket och dess personal. Rapporten visar på de skillnader som finns mellan insamling av ursprungsdigitalt material och redan digitaliserat material. En av dessa skillnader är att den digitala insamlingen är reglerad av en lagstiftning eller av ett avtal. Rapporten tar upp lagförslaget för elektroniska dokument (Ds 2009:61). Detta lagförslag, om det går igenom ställer stora krav på bibliotekets organisation. Rapporten listar dessa krav som;

- En teknisk plattform för att hanterat insamlingen men även det digitalt bevarande materialet
- Att det skall finnas tekniskt stöd till leverantörerna
- Att det finns tekniska lösningar som har sitt fokus på av de skiftande filformat som ska hanteras av biblioteket
- Att det finns administrativa lösningar som skall kunna klara av hantering av inflödet, information till leverantörer, reklamationer och vitesförelägganden

Författarna Camilla Hertil Lindelöw och Sara Parmheds beskriver i sin magisteruppsats *Tillgängliggörande och bevarande av raritetssamlingar En diskursanalys av uppfattningar hos ledande företrädare vid Stockholms och Uppsala universitetsbibliotek* (2006) om bevarandeproblematiken kring äldre samlingar. Deras studie syftar till att studera hur studiens valda universitetsbibliotek ställer sig till frågor kring bevarande och tillgängliggörande av raritetssamlingar. Studien visar att den teknik som används för digitalisering är i ständig utveckling samt att de ekonomiska resurser som krävs för detta kan vara påfrestande för ett enskilt biblioteks budget. Studien lyfter också fram den bevarandeproblematiken som kan finnas här och menar att trots att det finns gott om förslag finns det ännu inga fungerande lösningar. Ett av de problemen som nämns i studien är synen på digitalisering som en lösning för bevaring kontra tillgängliggörande. Författarna menar att den främsta faktorn till varför detta kan upplevas som problematiskt av biblioteken är att ett långsiktigt bevarande kräver stabila ekonomiska resurser, vilket de flesta biblioteken idag inte har.

Jenny Johansson undersöker i sin magisteruppsats *Mellan råd och praktik En studie av åtta folkbiblioteks digitaliseringsprojekt* (2008) hur folkbibliotekens digitalisering stämmer överens med de råd som är tänkt att styra upp detta område. Hon kommer fram till i sin studie att det finns en brist på standardisering och samordning bland de svenska folkbibliotekens digitaliseringsverksamhet. Mycket av det material valdes för digitalisering styrdes främst av efterfrågan och inte så mycket av bevarandeaspekten. Studien visar att intresset för ett långsiktigt bevarande var stort och att det innefattades av hur det digitaliserade materialet sedan skulle tillgängliggöras för användarna. Det framkom även i studien att syftet med digitaliseringen bland de bibliotek som ingick i studien varierade. Detta berodde på att inte alla bibliotek använde sig av styrdokument beskrev de metoder och kriterier som är aktuella idag för digitalisering. Författarens slutsats visar dock att det fanns en generell önskan av en långsiktig digitalisering men att det framkom även att det fanns en rad nackdelar som exempelvis regelbunden kompetensutveckling, ständig uppdatering av aktuell och relevant teknik samt en stabil finansieringen.

I Magisteruppsatsen *Varför digitalisera? En studie av tillkomsten av Kungl. Bibliotekets digitaliserade samlingar* (2006) undersöker Catrin Persson och Annevie Tångemar, (2006) utvecklingen av de urval som KB har gjort inför en digitalisering. I studien framkommer det att KB:s syfte för att ett objekt skall digitaliseras variera mellan bevarande och tillgängliggörande. En del projekt visade sig vara pilotprojekt inför projekt längre fram. Det som framkom också var att mycket av det som KB valde att digitalisera var äldre samlingar oftast bestod av bilder eftersom detta var enklaste att digitalisera. Under studiens gång framkom det även att en del av de större avslutade projekten som valdes som underlag för studien i själva verket inte var helt avslutade. Det visade sig att bara utvalda delar av en större samling valdes för digitalisering trots att hela samlingen listades som avslutad. En annan aspekt som framkom var att det

fanns en stark tveksamhet till om några av digitaliseringsprojekten hade gjorts efter någon specifik policy. Det framkommer även utifrån de intervjuer som författarna genomförde att den checklista för urvalsprioritering bara hade används en gång och det var inför projektet *Öppna samlingar*.

Ingrid Stening Soppelas magisteruppsats *Urval vid digitalisering av affischer på Kungl. Biblioteket* (2008) syftar till att studera hur teori överenskommer med praktiken. Hennes tanke är att undersöka hur olika styrdokuments riktlinjer och rekommendationer för urval ser ut samt om dessa riktlinjer följs i de olika projekten. Studien visar på att orsakerna till digitalisering är varierande. De kan styras av ett bevarandebehov, för biblioteket att marknadsföra sina samlingar, att tillgängliggöra samlingen eller för att tillfredsställa användarens efterfråga. Författaren framhäver också att digitalisering är kostsamt och att ett urval måste göras eftersom det inte går att låta digitalisera alla samlingarna. Hon menar att de riktlinjer och rekommendationer som styrdokumentet hänvisar till skall ses som retoriska och att det är viktigt att dessa är politiskt förankrade. Tanken med detta är att tillvägagångssättet skall vara långsiktigt samt ske på ett sådant sätt att resurserna räcker till. Slutsatsen är enligt Soppela att det är en kombination av faktorer som styr det urval som väljs. Dessa faktorer menar är bevarandenaspekter, tillgänglighetsaspekter, efterfrågan samt de resurser som finns att använda.

4. Val av teoretiskt ramverk

I detta kapitel redovisas den teori som jag har valt för att knyta samman mitt empiriska material. Jag har valt att använda en teori av Ingrid Mason som är hämtad ur hennes text *Cultural Information Standards – Political Territory and Rich Rewards* (2007). Denna teori fokuserar på de urvalskriterier som ligger till grunden för exempelvis biblioteks digitaliseringsverksamhet och på vad som krävs organisationsmässigt för att en sådan stabil, långsiktig verksamhet skall fungera. Den fokuserar även på de socialpolitiska aspekterna kring digitalisering och den problematik som kan finnas rörande bevaring och tillgängliggörande av bibliotekets fysiska och digitala (äldre) samlingar.

4.1 Redogörelse av Masons ”Cultural Digital Heritage”

Ingrid Mason (2007) beskriver i sin text hur olika socialpolitiska faktorer påverkar den digitala kulturella information standarden. Detta får konsekvenser för de urvalskriterier och riktlinjer för bevarandemetoder som används. Med digital kulturell information standard menar Mason den organisatoriska infrastrukturen som krävs för att kunna samla, bevara samt tillgängliggöra det digitala kulturarvet.

Vid sidan av riktlinjer för urval och bevarandemetoder delas standarden in i två nivåer – den intellektuella nivån vilket Mason menar är att lära sig om den digitala samlingens objekt genom dess beskrivning och den fysiska nivån som hon menar innebär en fysisk interaktion med det digitala samlingsobjektet. Genom att användaren får en omedelbar tillgång till det virtuella kulturarvet ökas även användarens möjlighet att kunna relatera till sin egen kultur men även till andra länders kulturer.

Mason definierar den digitala kulturella information standarden utifrån tre områden; Curatorial (Riktlinjer och bevarandemetoder). Semantic (Terminologi och dokumentation) och Technical (Web design och kommunikation).

Curatorial

Organisatoriska riktlinjer för insamling, bevaring och urvalsfaktorer gällande fysiska samlingar har enligt Mason skrivits om för att kunna anpassas till samlingar av digitalt kulturarv. Enligt Mason skapar bristande resurser och tekniska svårigheter problem när det gäller digitalisering eftersom dessa system som används för bildfångst samt för lagring fortfarande befinner i utvecklingsstadiet.

Semantic

Koordinering av tillgänglighet till kulturarvet genom användning av ett kontrollerat vokabulär, praktiska dokumentationsmetoder samt datastruktur som exempelvis journaler och XML (markup language). Dokumentationsmetoder för olika domäner av kulturarvet varierar beroende på typen av samling samt vilken typ av kulturarv som är bevarat. Dessa fungerar som ett hjälpmedel som kan leda till ett ökat antal informationskällor som innehåller olika socialpolitiska kontexter.

Technical

Innefattar val av urval, bevaring samt tillgängligheten av det digitala kulturarvet med hjälp av markup language (XML) och kombineras både av metadata och bevarings stilen. Den metadata som används vid digitalt kulturarv delas in i tre olika delar: administrativa, beskrivande och tekniska. Digital bevaring som exempelvis digitalisering, emulering, normalisering och migrering och långsiktig lagring av digitalt kulturarv görs möjlig genom ny teknisk standard.

Mason (2007) menar att ett samhälles sociala, politiska, ekonomiska, tekniska faktorer förändringar sker hela tiden. Detta gör översyn och utvärderingar viktiga, speciellt när det gäller statliga ämbetsverk som KB och dess funktion som en bevarandeinstitution och som nationalbibliotek. Hon menar också att för att kunna vidareutveckla sin verksamhet och tekniska redskap är det viktigt att kunna tolka och förstå dessa förändringar. Mason trycker också på att förtroende och samarbete är viktiga delar för att kunna upprätta och underhålla digitala kulturarvs samlingar. Den terminologi och kommunikations redskap som är vitala för att skapa en digital samling är beroende av olika socialpolitiska faktorer. Detta gäller även system som används för själva bevaringen av det digitala materialet. Det är med utgångspunkt på detta som förtroende och samarbete är viktiga både på nationell, europeisk och internationell nivå.

Ingrid Masons socialpolitiska teori kommer att användas i analysen för att studera de social- och ekonomipolitiska faktorerna som ligger till grund för KB:s val att inte använda DIGSAM i sin digitala verksamhet. Mason beskriver hur olika socialpolitiska faktorer som exempelvis ekonomi, politik och teknik påverkar hur den organisatoriska infrastruktur som krävs för insamling, bevaring och tillgängliggörandet av det digitala kulturarvet skall kunna ske.

Med hjälp av intervjuer med ledande personer inom KB:s bevarande och digitaliseringsverksamhet kommer dessa socialpolitiska faktorer att lyftas fram samt på vilket sätt dessa faktorer påverkade KB:s val att inte använda DIGSAM i sin digitala verksamhet.

5. Val av forskningsmetod

I detta kapitel redovisas de metoder som har används för att samla in det empiriska materialet till denna studie. I dessa metoden ingår en pilotstudie som innefattades av observationer, studiebesök samt samtal med personer på KB som aktivt arbetade med bevarande – och digitaliseringsfrågor och kvalitativa, semi även kallad strukturerade intervjuer med tre ledande personer inom KB:s digitaliseringsverksamhet. Det är min förhoppning att pilotstudien tillsammans med de intervjuer som är gjorda skall skapa en aktuell bild av hur KB:s digitala verksamhet ser ut idag. Samt att belysa de riktlinjer och urvalskriterier som KB idag väljer att använda i detta arbete men även lyfta på vilket sätt de svenska socioekonomiska aspekterna spelar in här.

5.1 Pilotstudie

Som en del av förarbetet för denna kandidatuppsats hade jag 2010 en möjlighet att utföra en förstudie på Kungliga biblioteket i Stockholm. Repstad (1999) menar att en studie i fältet ger en inblick i det sociala samspelet genom informella samtal och observationer. Observationer ger en möjlighet att studera personer där de naturligt möts och genom informella samtal få en inblick av dessa personers uppfattningar och tolkningar av olika händelser. Det var utifrån denna studie som valet av uppsatsämne skedde.

Mitt syfte med att göra en förstudie på KB var främst mitt intresse för kulturarv och att detta genom digitalisering kan bevaras och tillgängliggöras. De främsta metoderna som jag använde under denna förstudie var observationer, studiebesök, samt daglig loggbok. Jag hade även flera samtal med personal med kunskap om bevaring och dess problematik, digitalisering, mikrofilmning av dagstidningar m m. I Ruane, (2006) text beskriver Carol Bailey (1996) att samtal i form av informella intervjuer ger ett ömsesidigt utbyte av information, känslor och idéer. Denna typen av samtal leder till att göra förhållandet mellan forskaren och respondenten mer jämlik men även för att skapa och upprätthålla en bra kontakt och relation. Det var dessa informella samtal och observationer som ledde mig fram till valet av ämne och intervjukandidater.

Studien bekräftade på många sätt det som beskrivs i de intervjuer och styrdokument som ligger som grund för denna uppsats, att det i dagsläget inte finns någon fungerande infrastruktur för KB:s digitaliseringsverksamhet. Den visade även att KB strävar efter mera kontinuerliga och långsiktig digitaliseringsprojekt samt att hela tiden med att hitta lösningar för detta. Projektet *Digi Daily* är ett bra exempel på hur KB:s långsiktiga bevarande- och tillgänglighetsplanering fortskrider.

5.3 Kvalitativa intervjuer

För att få fram det empiriska materialet som kommer att ligga som grund för denna kandidatuppsats har jag valt att göra kvalitativa, semistrukturerade intervjuer. Dessa intervjuer är gjorda med tre bibliotekarier som har kunskap om KB:s arbete med bevaring och digitalisering samt om de regler och riktlinjer som används där.

I en kvalitativ intervju skapas material som speglar den intervjuade individens tankar, upplevelser och uppfattningar. En av de främsta fördelarna med att göra en kvalitativ intervju är att den är helhetsorienterad och ofta leder till ett djupt material (Repstad, 1999). En semistrukturerad intervju kan erbjuda en möjlighet empiriskt material som är detaljerade och som ger en djupare beskrivande bild av en process eller moment. Den sådan typ av intervju kan även leda till en inblick och en ökad förståelse i den intervjuade individens personliga synsätt och dennes erfarenhet (Denscombe, 2000). Denscombe (2000) menar också att i en sådan typ av intervju är svaren öppna och tanken är att låta den intervjuade utveckla sina egna åsikter, synpunkter och idéer samt att ha en möjlighet att tala mer ingående om det ämne som tas upp.

En kvalitativ intervju är ett målinriktat samtal där redan färdiga frågor skall ställas. För att kunna underlätta genomförandet av en intervju skapades en intervjuguide (Ruane, 2006). Den intervjuguide som skapades inför denna studie är uppbyggd av vägledande, öppna frågor som är tänkt ge respondenterna möjlighet att dela med sig av sina erfarenhet inom KB:s arbete med bevaring och digitalisering. Tanken med denna intervjuguide är att det material som framkommer skall kunna besvara mitt syfte och frågeställningar.

5.4 Genomförandet av intervjuer

Två av intervjuerna genomfördes på KB och den tredje genomfördes per telefon. Mitt val att genomföra de två första intervjuerna på KB var flera faktorer. Att låta intervjun genomföras på KB gav respondenterna en möjlighet att känna sig så bekväm som möjligt under intervjun. Som ledande personer inom KB:s IT och biblioteksverksamheter var det mer behändigt för mig att resa till Stockholm än tvärtom. En sista faktor var att det gav mig en möjlighet att återvända till KB efter min pilotstudie där 2010. Den tredje genomfördes via telefon. Detta skedde främst på grund av bristen på tid och pengar. För att underlätta telefonintervjun valde jag att skicka min intervjuguide till respondenten samt att i samråd med denne bestämma en tid då intervju skulle ske, främst för att ge respondenten tid att i lugn och ro gå igenom intervjufrågorna. Den främsta nackdelen med att göra intervjuer per telefon anser jag att det inte gick att föra i direkt dialog eller att ens se personens respons. En av de positiva med att göra intervjuer via telefon är att den kan uppfattas som mindre påträngande än vad en mer personlig intervju skulle göra (Ruane, 2006).

I samråd med respondenterna spelades intervjuerna in på en diktafon för att senare kunna användas som ett minnesredskap. Den främsta orsaken till att intervjuerna spelades in var att detta gav mig en större möjlighet att koncentrera mig på vad som sades (Repstad, 1999). Det ledde även till att jag kunde vara mer delaktig i samtalen utan risken för bortfallande information. En av de främsta nackdelarna kan enligt Repstad vara att inspelningen leder till att hela intervjun blir hämmad och situationen ansträngd. I mitt fall skedde inspelningen i samråd med respondenterna och

intervjusamtalen kunde ske fritt och oförhindrat. Intervjuerna varade i ca 60 minuter. Utifrån ett forskningsetiskt perspektiv har jag valt att inte nämna respondenterna vid namn.

5.5 Urval och avgränsning

Urvalet av de respondenter som ingick i intervjuerna skedde med hjälp av enhetschefen för KB:s Digital produktion. Den främsta orsaken till detta var att denne är mycket insatt i hur KB:s digitaliseringsverksamhet ser ut idag och kunde på så sätt ge förslag på lämpliga kandidater. Då min kandidatuppsats även innefattade frågor om KB:s bevaring av äldre samlingar hänvisades jag även till Biblioteksavdelningen. Då kandidatuppsatsen fokuserar på KB:s interna arbete med bevaring och digitalisering samt de socialpolitiska faktorer som rör dessa är urvalet uteslutande personer som är anställda på KB. För att få en så stor insyn som möjligt i det valda ämnet har jag valt att intervjua personer på KB med bred kunskap om KB:s nuvarande arbete med bevaring och digitalisering och de styrdokument som styr dessa.

5.6 Forskningsetiska överväganden

De etiska överväganden som jag beskriver här är fokuserade främst utifrån de intervjuer som jag gjorde på KB. Under min pilotstudie på KB hade jag möjligheten att träffa en rad ledande personer inom KB:s digitaliseringsverksamhet genom informella samtal och studiebesök. Repstad (1999, s. 68) beskriver några av svenska forskningsetiska regler:

- De personer som var på något sätt delaktiga i studien skall ha fått information om dess syfte och mål samt att delaktigheten skall vara frivillig
- Personerna som deltar skall kunna vara anonyma och deras uppgifter skall behandlas på ett konfidentiellt och skall bevaras på ett tryggt sätt
- De uppgifter som kommer fram om studiens deltagare skall bara användas för forskningsändamålet.

Inga av de uppgifter om enskilda personer som framkom i pilotstudien kommer att publiceras utan dessa personers tillstånd samt i samråd med skolans handledare. Med detta i åtanke valde jag att inte nämna respondenterna vid namn. I uppsatsen hänvisas de som respondent A, B och C

5.7 Resultat av intervjuerna med respondenterna

Den intervjuguide som ligger till grund för de intervjuer som gjordes på KB skapades utifrån mitt syfte och frågeställningar. Denna guide finns att läsa under bilaga 1. Det resultat som framkommer av de intervjuer som genomfördes är redovisade utifrån de teman som guiden utgörs av. Detta görs för att lättare kunna lyfta fram KB:s bevarings- och digitaliseringsverksamhet som den ser ut idag, samt den roll som DIGSAM:s har i dessa verksamheter då och nu.

5.7.1 Respondenterna

Den sammanlagda gruppen av respondenter består av tre individer. Alla tre respondenterna har en djup insyn i KB:s digitala verksamhet. Respondent A har varit anställd på KB i ca tre år. Respondenten arbetar aktivt med KB:s digitala produktion. Respondent B har varit anställd på KB i ca ett och ett halvt år och arbetar idag aktivt inom KB:s biblioteksavdelningen. Respondent C har arbetat på KB sedan 1998 och har under denna tiden arbetat inom flera av de områden som belyser KB:s roll som nationalbibliotek.

Respondent A har arbetat på KB i ca tre år. Han arbetar idag med digital produktion som är den enheten som ansvarar för KB:s digitaliseringsverksamhet. Han arbetar aktivt med frågor rörande digitalisering, utveckling av verksamheten, interna och externa samarbeten.

Respondent B har arbetat på KB i ca ett och ett halvt år. Hon arbetar idag inom biblioteksavdelningen som är den avdelning som ansvarar för dagstidningar och samlingar. Hon arbetar aktivt med KB:s digitalisering av kulturarv och frågor rörande utvecklingen av verktyg för urval och digitalisering.

Respondent C har arbetat på KB sedan 1998. Hon arbetar idag inom biblioteksavdelningen som ansvarar för att förvärva, beskriva, bevara och tillhandahålla svenska handskrifter. Hon har erfarenheter av digitaliseringsfrågor, deltagit i en rad interna rapporter samt var delaktig i framtagningen av DIGSAM- rapporten

5.7.2 Digitalisering och DIGSAM- projektet

När det gäller hur definitionen av digitalisering ser ut menar respondenterna att begreppet digitalisering är en process, en kedja händelser. Respondent A menar att frågan om hur KB:s definition för digitalisering skall se ut är något som idag diskuteras flitigt. Under sommaren 2011 skall det komma ut en digitaliseringspolicy och en digitaliseringsstrategi där KB:s syn på digitalisering kommer att fastställas. Respondent B menar också att KB just nu arbetar med projekt vars syfte är att slå fast gemensamma termer för digitalisering. Respondent C hänvisar till den definitionen som finns att hitta i DIGSAM. Att digitalisering är en process, en kedja av händelser från urval av pappersmaterial till tillgängliggörandet av detta på Internet. En följdfråga om hur urvalet valdes fram innan de kriterier som beskrivs i projektet *Plattform för bild databaser* från 2000 kom menar respondent C att processen för hur urvalen skulle väljas var inte så strukturerade vid den tiden. Man hade inga projekt igång på KB innan

projektet *Digitalisering av affischer*, det var det första. Materialet valdes då utifrån den kunskap som då fanns om tillgängliggörande samt att det var ett material som var väldigt svårhanterligt om man inte tog bilder av dem. Man fick ingen översikt. Det var ett pilotprojekt. I senare projekt valdes även material från 1700- talet. Valen kring detta material skedde inte heller strukturerat. Man fick pröva sig fram. Vid *Digitalisering av affärstäck* valdes det material som omöjligt gick att ta fram. Detta var ett av de första bevarandeprojekt som gjordes på KB. Här insåg KB även konservatorerna viktiga roll i digitaliseringsprocessen och bevarandet av äldre samlingar.

Idag menar respondenterna A och B att urvalet sker utifrån efterfrågan. Det man tittar på är om materialet är instabilt och skört. Användarna har en viss roll här när urvalet skall väljas. Respondenterna menar också att användarna i många fall avgör vad som är efterfrågat och skall väljas för digitalisering. Användarna vänder sig själva direkt till personalen på KB med sina förslag och idéer. Förslagen hamnade hos respondent B som förberedde förslagen. En lista av urvalsförslagen lämnas sedan över till Digitaliseringsforum vars uppgift är att avgöra om dessa urval skall digitaliseras. Detta baseras på ekonomi samt hur beaktansvärt det är utifrån bevarandenaspekten

I frågan om varför KB bedriver digitaliseringsverksamhet menar respondenterna att KB gör detta i sin roll som nationalbibliotek. Respondent C och B menar att KB är en myndighet och som uppdrag att samla in, bevara och tillgängliggöra kulturarv. Respondent A menar att digitalisering är ett sätt att bevara textinnehåll och att det blir ett bättre utökad tillhandahållande genom att få ut materialet på Internet. I frågan om vad målet med DIGSAM- projektet var menar respondent C att målet var att kartlägga och utreda begreppet digitalisering. Att inventera möjligheter och sedan samordna dem. Respondent A var inte anställd på KB när DIGSAM skrevs och hänvisar till att DIGSAM idag är inaktuell och inte används i KB:s digitaliseringsverksamhet. Respondent B som inte heller fanns på KB vid den här tiden menar att DIGSAM gjordes möjligt genom pengar som fanns i Accessprojektet och att trots att DIGSAM inte används idag har man på KB tagit tillvara på de kunskaper som framkom av DIGSAM. Respondenterna B och C nämner under denna fråga att de orsaker och faktorer som ledde till varför DIGSAM valdes bort. Respondent B menar att de främsta orsakerna till varför inte DIGSAM används på KB idag är en rad olika faktorer som ekonomi, ny teknik, infrastruktur samt att behoven förändrades på IT-sidan och kraven ökade. Dessa faktorer visar på att;

- De social- och ekonomipolitiska faktorerna är mycket större och tyngre idag än när DIGSAM- rapporten kom.
- De förutsättningar som man hade då var annorlunda från idag.
- Idag gör man det bästa man kan inom de ekonomiska ramar som man har.

Respondent C menar att den främsta orsaken till varför DIGSAM inte användes var rent organisatoriska. I samband med DIGSAM genomgick KB en omfattande omorganisation. Ny personal tillkom och nya avdelningar skapades, tidigare mål, visioner och metoder fick ge vika för nya. Det var i och med denna omorganisation som DIGSAM valdes bort.

Under frågan om vilka effekter DIGSAM- projektet ledde till menar respondenterna att dessa var främst framtagningen av digitala redskap och metoder. Respondent C att DIGSAM blev en slags avstämning och kartläggning över områden inom digitalisering som KB behövde arbeta vidare på som exempelvis infrastrukturen, lagringsmöjligheter

samt plattform för tillgängliggörandet av det digitala materialet. Respondenterna A och B menar att detta ledde till nya metoder och programvaror och att istället för DIGSAM valde KB att använda en manual som var framtagen av Accessprojektet. Denna manual har haft mer influenser över KB:s digitaliseringsarbete och idag används valda delar av denna manual i digitaliseringsverksamheten.

I frågan varför DIGSAM ansågs vara orealistisk menar respondent A och B att DIGSAM är inaktuell idag och att detta beror på verkligheten för KB:s digitaliseringsverksamhet ser annorlunda ut idag. Respondent B menar att de stora förändringarna ligger i hur de ekonomiska ramarna ser ut idag samt hur behoven och kraven på ständigt ny teknik och en infrastruktur som klarar en långsiktig digitaliseringsverksamhet. DIGSAM ansågs vara för kostsam och tidskrävande. Respondent C menar att de mål och visioner som omorganisationen bar med sig ledde till att den nya ledningen valde att inte använda DIGSAM på det sättet som det var tänkt.

När det gäller frågan hur beslutet att sluta följa DIGSAM skedde menar respondent C att detta nästan skedde från den ena dagen till den andra. Det skedde plötsligt och inte genom någon långdragen process. Respondent A menar att DIGSAM- arbetet blev aldrig riktigt inarbetat i KB:s verksamhet. Vid respondents A anställning 2008 fanns det inga rutiner för detta. Respondent B menar att de DIGSAM:s kriterier är aktuella/levande och används i digitaliseringsarbete.

5.7.3 Digitaliseringsprocessen i nuläget

De resultat som redovisas här är främst hämtat från intervjuerna med respondent A och B eftersom dessa är mer insatta i hur KB:s digitaliseringsarbete ser ut idag. De kunskaper och erfarenheter som respondent C har gällande digitalisering gäller främst från tiden innan och under utvecklingen av DIGSAM och kan därför inte användas här.

Enligt respondenterna sker digitaliseringen på KB över flera enheter. Båda respondenterna menar att processen involverar personal som 1) tar fram material, 2) skapar en översikt av det framtagna materialet, 3) ständig kontroll över källans plats i flödet. Slutresultatet lämnas över till avdelningen för *Digital produktion* tillsammans med Bevarandeenhetens anvisningar (hantering, preparering). Respondenterna belyser även vikten av att ständigt föra en dialog med de enheter som är inblandade i digitaliseringen eftersom mycket planeras i samråd med dessa.

När det gäller urvalsdelen på KB är respondent B en viktig nyckelperson som jobbar med de nya projekten samt de nya förslag som kommer in. Hon bereder dessa förslag till en styrgrupp – Digitaliseringsforum som består olika enhetschefer på KB från både IT avd och biblioteksavdelningen. Enligt respondent A är det i Digitaliseringsforum som de förslag som har bereds av respondent B diskuteras.

KB har inte längre så mycket ekonomiska resurser för långsiktig digitaliseringsverksamheten och det är hela tiden viktigt att titta på vad digitaliseringen kostar. Budgeten för detta är inte öronmärkt. Prioriteringar görs mellan de olika inblandade enheterna för att skapa resurser. Respondenterna menar att detta är ett bra exempel på skillnader mellan verksamheten idag och 2005 då DIGSAM skrevs. I DIGSAM utgår man ifrån att det redan fanns en stabil ekonomi och en fungerande organisatorisk infrastruktur. Enligt respondenterna börjar man idag att bygga upp en organisation kring digitaliseringsverksamheten – även om uppdragets storlek varierar.

Ett exempel på detta menar respondent A är de fasta tjänster som jobbar med digitalisering både på IT och biblioteksavdelningen. Detta fanns inte när DIGSAM var verksam (skrevs). I DIGSAM antogs det att det fanns verktyg och en fungerande organisation för att sköta KB:s digitaliseringsverksamhet samt att denna var en väl integrerad del av verksamheten. Respondent B menar att KB idag arbetar väldigt mycket utifrån de antaganden som finns i DIGSAM men i mycket mindre skala. Många av principerna används men det finns ett mer pragmatiska i förhållningssättet – pga ekonomin.

En viktig fråga här är hur detta påverkar KB som nationalbibliotek Respondent B menar att det hör till KB:s uppdrag att titta på hur man skall digitalisera utifrån ett långsiktigt bevarandeperspektiv – de projekten som kan genomföras måste finansieras av KB. Enligt henne kan vissa av de objekt som KB väljer att digitalisera enskilt eller i form av ett projekt kan det ses som beaktansvärt detta eftersom det ger KB en inkomst. Man titta på vad som är viktigt ur ett bevarade synpunkt. Ett exempel är enligt respondent A är löpande dagstidningar som mikrofilmas idag, den digitaliseras inte, Istället är nästa steg är att gå över de pdf – filer som finns förtryckta och använda detta materialet istället eftersom det redan finns lagrade i systemet.

När det gäller det mål om att allt material på KB skall digitaliseras menar respondent A att det finns två viktiga faktorer som idag används för att besluta om ett objekt skall digitaliseras;

- Det kan vara samlingar som utifrån ett bevarandeperspektiv blir utvalt. Det kan vara ett litet material som är spärrat för utlåning. Det är här urvalskriterier kan användas för att få fram det materialet
- Det kan vara samlingar som väljs på grund av sitt nedbrytande material. Ett exempel här är dagstidningar som idag kontinuerligt digitaliseras i Digi Daily projektet i direkt anspråk till bevarandenaspekten. Ur ett rent bevarandeperspektiv är det mer akut att digitalisera en dagstidning än en bok från 1600- 1700- talet eftersom materialet i dessa böcker är mer tåligt.

Respondent B menar att det är dagstidningar som är prioriterade. Orsakerna till detta finns att hitta i;

- skillnader i materialet
- tillverkningen
- samt dessa två i kombination med att det är efterfrågat

Det är allmänheten – dvs användarna som enligt respondenterna avgör i största hand vad som är efterfrågat och skall digitaliseras. Detta styrs av;

- Efterfrågan
- Om materialet är instabilt eller skört

I frågan om hur KB:s nuvarande digitaliseringsprocess ser ut beskriver respondent A beskriver den nuvarande processen. Han har valt att göra detta utifrån att urvalet redan är gjord;

- Den färdiga urvalslistan hanteras av Digitaliseringsforum

- Tas sedan hand av en materialskoordinator som plockar fram och förbereder materialet som skall digitaliseras (jobbar som bibliotekarie)
- Koordinatorn registrerar sedan detta i en databas
- Vid behov tas även bevarandeenheten in för anvisningar om hanteringen som exempelvis preparering och bildfångst
- En skriftlig instruktion följer med materialet till Digital Produktion
- Materialet som skall digitaliseras läggs i en depå
- En bildfångst tekniker på enheten Digital Produktion sköter bildfångsten och efterbearbetningen (kontrollerar materialets systemnummer i katalogen så att allt stämmer och är med)
- Tekniken fotograferar bilder i analog text
- Ett namngivningsprogram kontrollerar sedan att metadatan är rätt för de olika sidorna
- Efterbearbetning
- Arkivering
- Det digitaliserade materialet flyttas sedan till hyllan
- Materialkoordinatorn kollar i arkivet för att kontrollera att metadatan stämmer och om materialet får tillgängliggöras görs det även en markering för detta.

Materialkoordinatorn lämnar tillbaka materialet till sin rätta plats och rådfrågar bevarandeenheten för hantering och liknande. Både respondent A och B menar att det är främst KB:s egna samlingar som digitaliseras. Enligt respondent B gör KB även digitaliseringsuppdrag åt exempelvis andra bibliotek, stiftelser och myndigheterna. Dessa uppdrag beror på;

- Tillgången på material
- Kulturarvsaspekten

När det gäller frågan styrdokument som beskriver den nuvarande digitaliseringsprocessen menar båda respondenterna att det under sommaren 2011 kommer att publiceras en digitaliseringsstrategi och en digitaliseringspolicy som kommer att fastställa denna process.

I frågan om hur de olika processägarna för den nuvarande digitaliseringsprocessen ser ut hänvisar respondent A till B eftersom hon arbetar med sådana frågor. Enligt Respondent B diskuteras dessa frågor av Digitaliseringsforum som består av enhetschefer. Här beslutar man i vardagliga frågor. Mer policyfrågor och strategi karaktärsfrågor sker i ett speciellt råd där respondenterna A och B ingår. De slutgiltiga besluten görs av riksbibliotekarien.

I frågan om vilka de primära blockeringarna för digitalisering är i nuläget menar båda respondenterna ligger den främsta problematiken gällande digitalisering i upphovsrätten och PUL eller integritetsskyddat material. Enligt Respondent B är ekonomi, PUL och upphovsrättsliga frågor. Hon menar att KB ej kan visa material som innefattas av upphovsrätten utan att be om lov – denna process är väldigt känslig och krävande. Det finns projekt idag som vill lyfta fram den problematiken och som vill publicera sådant som är upphovsrättsskyddat. Hon lyfter även fram vikten av att upprätthålla en dialog med upphovsrättsinnehavaren/ förlaget i syfte att få till en diskussion om exempelvis avtalslicenser. Även respondenten A tar upp viken av stabila resurser. Han nämner även upphovsrättsproblematiken som en av de primära blockeringarna för KB:s digitaliseringsverksamhet. Som ett exempel nämner han tidningsfrågan som kan uppfattas som den svåraste speciellt utifrån ett upphovsrättsligt perspektiv, eftersom det finns för många upphovsägare som exempelvis journalister, fotografer. Istället för att förhandla med flera parter samtidigt uppmuntras istället att detta sker med intressegruppens utvalda representanter.

6. Analys

Här nedan beskrivs analysen av mitt empiriska material som har bearbetats utifrån Ingrid Masons socialpolitiska modell över den digitala kulturella information standarden utifrån tre områden; curatorial, semantic och technical.

6.1 Curatorial

Alla respondenterna lyfter fram det faktum att den ekonomiska, tekniska och infrastrukturella situation för KB ser annorlunda ut idag från hur den var 2005 när DIGSAM skrevs. Förutsättningarna såg också annorlunda ut. Respondent C menar att det 2005 inte fanns någon infrastruktur som krävdes för att en långsiktig digitaliseringsplanering på KB skulle fungera men hon menar också att detta var något som man från KB:s sida strävade efter.

Både respondenterna A och B menar att DIGSAM är inaktuell idag eftersom verkligheten för KB:s digitaliseringsverksamhet ser annorlunda ut idag. De menar att tanken med DIGSAM var att det skulle finnas en redan färdig infrastruktur och stabil ekonomi för att underlätta detta arbete. En annan skillnad är resurser och respondent B menar att en av skillnaderna ligger i hur de ekonomiska ramarna ser ut idag för KB digitaliseringsverksamhet. De ekonomiska resurserna för denna verksamhet är inte öronmärkta. DIGSAM gjordes möjligt genom anslag från Accessprojektet och att KB:s verksamhet idag kräver att prioriteringar görs mellan de olika inblandade enheterna föra att skapa resurser.

Respondent C menar att förutom brister i teknik och infrastruktur var i hennes mening den främsta orsaken till att DIGSAM valdes bort den omfattande omorganisation som skedde då. Hon menar att DIGSAM kan ses som kartläggning över områden inom KB behövde arbeta vidare på. Som exempel nämner hon med utvecklingen av KB:s infrastruktur, lagringsmöjligheter samt plattform för tillgängliggörandet av det digitala materialet.

Enligt respondenterna A och B ledde DIGSAM fram till nya metoder och programvaror.

En organisation kring digitaliseringsverksamheten håller idag på att utvecklas. Som ett exempel på detta nämns de fasta tjänster som jobbar med digitalisering både på IT och biblioteksavdelningen. Det framgår att man inte använder sig av DIGSAM i KB:s digitala verksamhet utan man har istället valt en manual som är framtagen av Accessprojektet. Däremot utgår man på KB utifrån de antaganden som finns i DIGSAM men i mindre skala. Flera av principerna används idag men det finns ett mer pragmatiskt förhållningssätt. Det framgår också att de urvalskriterier som finns beskrivna i DIGSAM fortfarande används i KB:s digitala verksamhet.

6.2 Semantic

Den gemensamma definitionen för digitalisering på KB är enligt respondenterna att den skall ses som en process, en kedja av händelser. Enligt respondent A ingår dokumentationen, arkiveringen och användningen av ett kontrollerat vokabulär som XML (markup languages) som delar i denna process. Metadatan och XML kontrolleras av ett speciellt namngivningsprogram så att dessa används på rätt sätt för de olika sidorna. Det framkommer av respondenterna att det för tiden då DIGSAM skrevs inte fanns någon existerande infrastruktur, att den tekniken i många fall befann sig på ett pionjärstadium där redskap och metoder prövades i ett försök att hitta ett fungerande system som kunde tillgängliggöra det digitala materialet på ett så bra sätt som möjligt. Respondenterna menar att trots att det finns brister inom ekonomi, infrastruktur, lagringsmöjligheter eller en fungerande plattform menar de att dessa brister inte innefattas av det tekniska området, speciellt den teknik som använd inom digitaliseringsprocessen.

6.3 Technical

Precis som jag skrev ovan ses digitalisering av respondenterna som en process, en kedja av händelser. Hanteringen av metadatan och tillämpningen av XML sker inom denna process. Enligt respondent B utvecklas den teknik som används vid digital produktion hela tiden för att kunna besvara samhällets behov och krav. Ett exempel på en sådan utveckling är KB:s löpande dagstidningar som idag mikrofilmats. Ett nästa steg kan enligt respondent A vara att gå över de pdf-filer som finns förtryckta och använda detta materialet istället – det finns redan lagrade i systemet Signe.

När det gäller frågan om hur valdes urvalet innan de kriterier som beskrivs i projektet *Plattform för bilddatabaser* från 2000 kom menar respondenten att denna process var inte så strukturerad. Inför det första projektet digitalisering av affischer valdes materialet då utifrån tillgänglighetskunskap och att det var ett material som var väldigt svårhanterligt om man inte tog bilder av dem. Respondenten kallade detta projekt för ett pilotprojekt. I senare projekt fick man pröva sig fram tills att klara kriterier utvecklades och att fokuset skiftade från ett tillhandahållande synsätt till ett bevarande. Idag menar respondenterna A och B urvalet sker utifrån efterfrågan och om materialet är instabilt och skört. Respondenterna menar också att användarna i många fall avgör vad som är efterfrågat och skall väljas för digitalisering. Enligt respondenterna vänder sig användarna direkt till personalen på KB med sina förslag och idéer. Förslagen hamnar hos respondent B som förbereder förslagen. En lista av urvalsförslagen lämnas till Digitaliseringsforum som avgör om dessa urval skall digitaliseras. Detta baseras på ekonomi samt hur beaktansvärt det är utifrån bevarandenaspekten.

7. Diskussion

I min studie framkommer det att de social- och ekonomipolitiska faktorer som ligger bakom KB:s val att inte använda DIGSAM består av en kombination av organisatoriska, ekonomiska, tekniska samt infrastrukturella orsaker. Enligt respondenterna var den främsta orsaken en omfattande omorganisation som genomfördes på KB 2005. Resultatet av omorganisationen blev upprättandet av nya mål och riktlinjer för bevaring och digitalisering, det var också under denna omorganisation som DIGSAM valdes bort. Studien visar är att det då som nu inte fanns någon fungerande organisatorisk infrastruktur för en långsiktigt digital verksamhet. Det framkommer också att det då som nu fanns brister inom den tekniska delen av bevaring och tillgängliggörande av det digitaliserade materialet. Två exempel på detta är KB:s långsiktiga lagringsmöjligheter samt de tekniska aspekterna kring skapandet av en plattform för tillgängliggörande. Enligt Mason krävs det en fungerande infrastruktur eller digital kulturell informations standard för att ett bibliotek som KB skall kunna samla in, bevara och tillgängliggöra det digitaliserade materialet. Hon menar att det som gör detta möjligt är att det finns klara och dokumenterade organisatoriska riktlinjer för hur detta skall ske. Mason menar också att de tekniska - och kommunikationsredskap som ett bibliotek använder är viktiga för att kunna skapa en digital samling samt att dessa oftast är beroende av samhällets socialpolitiska förändringar. Syftet med DIGSAM var att utarbeta en sådan standard men då resultatet av projektet aldrig formellt togs i bruk fanns det en avsaknad av en sådan storskaligt utarbetad digitaliseringsstandard. Istället för DIGSAM används idag en manual som är framtagen av Accessprojektet i KB:s digitala verksamhet, en form av kraftigt nedskalad policy som tillämpar de urvalskriterier som utarbetades i DIGSAM. Manual, policy och principer som används i dagens digitaliseringsarbete på KB visar på en minimal, pragmatisk och verksamhetsnära inställning till digitalisering.

Enligt Brötegård och Karlsson saknar samhället och biblioteken mål och standarder för hur hanteringen av äldre samlingar skall ske. De lyfter fram vikten av att ta fram klara kriterier och riktlinjer för hur biblioteken skall bevara och tillgängliggöra sina samlingar. Johansson belyser också bristen på standardisering som samordning rörande de svenska bibliotekens digitaliseringsverksamheter. Hon menar att det i de flesta fallen är efterfrågan och bevarandebehovet som styr urvalsprocessen. Hennes studie visar också att fanns en generell önskan av att skapa en långsiktig digitaliseringsverksamhet bland de bibliotek som deltog i hennes studie. Detta krävde enligt Johansson en ständig teknisk uppdatering som i många fall var direkt beroende av biblioteket ekonomiska situation. Enligt respondenterna blev DIGSAM i sin helhet aldrig integrerad i KB:s digitala verksamhet och den teknik som användes befann sig på ett pionjärstadium. KB fick pröva sig fram när det gällde vilka metoder och redskap som kunde användas för att skapa ett fungerande system för hur det digitaliserade materialet skulle tillgängliggöras.

Enligt respondenterna är DIGSAM idag inaktuell för KB:s digitala verksamhet men att de erfarenheter som framkom ledde till skapandet av metoder och program som skall kunna användas vid bevaring och digitaliseringen av KB:s samlingar. Idag styrs urvalet för KB:s digitaliseringsverksamhet av efterfrågan och materialets skörhet. Målet är att digitaliseringen skall ske utifrån ett bevarandeperspektiv och drivande urvalskriterier är materialets beskaffenhet – ett pragmatiskt förhållningssätt i en resursbegränsad verksamhet.

I rapporten *Kungl. bibliotekets underlag till en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande* framkommer det att mycket av det material som är från 1850- talet och senare håller på att brytas ned. Att låta digitalisera detta kräver en långsiktig engagemang vilket inte finns inom KB:s budgetramar. KB har idag inte längre de ekonomiska resurserna som krävs för en långsiktig digitaliseringsverksamhet. När DIGSAM skrevs utgick man att det skulle finnas en redan integrerad organisatorisk infrastruktur med en stabil och konstant ekonomi. Idag måste de enheter där digitaliseringen sker göra prioriteringar för att skapa de resurser som krävs för att upprätthålla en sådan verksamhet.

Detta är något som KB är medveten om och enligt respondenterna håller man inom IT-enheten och Biblioteksavdelningen på att bygga upp en organisation för KB:s digitaliseringsverksamhet. Det framkommer också att det under sommaren 2011 skapades en ny policy och strategi för hur KB:s framtida digitaliseringsverksamhet skall se ut. I strategin framgår det att KB mellan åren 2011 och 2014 skall utveckla en digitaliseringsplan med klara mål och riktlinjer för hur denna verksamhet skall byggas fram. Mason menar att de social- ekonomipolitiska faktorer som styr ett biblioteks verksamhet exempelvis KB:s digitala verksamhet är i ständig förändring. Det är viktigt för bibliotek att kontinuerligt genomföra utvärderingar för att kunna tolka och förstå dessa förändringar och hur de kan påverka bibliotekets utveckling.

Som nationalbibliotek påverkas KB:s uppdrag av de social- och ekonomipolitiska faktorer som beskrivs ovan. Enligt lagen om pliktleverans är KB:s främsta uppgift att samla in, bevara och tillgängliggöra allt svenskt tryck. Lagen om pliktleverans och den nya E- pliktlagen kan skapa problem för KB:s roll som nationalbibliotek speciellt eftersom det idag finns tekniska brister när det gäller skapandet av en teknisk plattform som skall kunna hantera det material som samlas in i både fysisk som digital form. Här uppstår frågan om KB i dagsläget kan fullfölja sitt uppdrag som Sveriges nationalbibliotek. Studien visar att det idag finns brister gällande ekonomi, infrastruktur, lagringsmöjligheter och en teknisk plattform för insamling av det fysiska och digitala materialet. En organisation håller på att byggas fram kring KB:s digitala verksamhet men detta kan ta flera år innan det är helt utvecklat. Under tiden verkar man utifrån en minimalistisk digitaliseringsprocess som avseende principer kring digitalisering faktiskt är en tillämpning av delar av DIGSAM, om än utan den fullskaliga verksamhetsstruktur som DIGSAM visionen var baserad på.

Rapporten *Kungl. bibliotekets underlag till en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande* menar att det finns områden inom det långsiktiga bevarandet där det kan uppkomma problem. Enligt rapporten forskas det just nu kring migrering, emulering och simulering men inga lösningar har hittas ännu. Andra problematiska områden rör ökningen av det digitala materialet och hur detta skall lagras. Det är också viktigt att ha i åtanke hur de format som idag finns på biblioteken skall kunna överföras till morgondagens lagringsmetoder.

8. Sammanfattning

När nedan görs en kort sammanfattning av uppsatsens syfte samt den metod och teori som har används för att ta fram och analysera det empiriska materialet. Resultatet av denna studie redogörs genom att upprepa de frågeställningar som ligger till grund för denna studie.

Syftet med denna kandidatuppsats var att undersöka de social- och ekonomiskt politiska faktorer och orsaker som ledde fram till varför KB valde att inte använda DIGSAM i sin digitala verksamhet. Här kommer även in de argument och åsikter som låg bakom detta beslut, samt på vilket sätt detta kan påverka KB:s roll som ledstjärna för svenska biblioteks digitaliseringsverksamhet.

För att kunna besvara detta syfte valde jag att genomföra kvalitativa intervjuer. Jag valde respondenter utifrån deras kunskap om bevaring, digitaliserings samt om de faktorer och orsaker rörande KB:s val att bortse från att använda DIGSAM. Teorin som användes var Ingrid Masons socialpolitiska modell om den digital kulturell information standardens och hur olika socialpolitiska faktorer påverka den. Med digital kulturell information standarden menar Mason den organisatoriska infrastruktur som ett bibliotek som KB behöver för att kunna för att kunna samla, bevara samt tillgängliggöra det digitala kulturarvet och därmed även fullfölja sitt uppdrag som nationalbibliotek. Masons modell av den digital kulturell information standarden delas in i tre områden, *Curatorial* som beskriver riktlinjer och bevarandemetoder, *Semantic* som beskriver terminologi och dokumentationmetoder samt *Technical* som tar upp web design och kommunikation. Dessa tre som helhet beskriver vad som krävs för att kunna bygga upp en fungerande infrastruktur som kan underhålla en långsiktig digitaliseringsverksamhet. Det är också utifrån dessa tre områden som har jag valt att analysera det empiriska materialet och som jag hoppas skall kunna besvara de frågeställningar som uppsatsen är uppbyggd kring

8.1 Besvarande av frågeställningar

- Vilka interna faktorer som exempelvis organisation, ledning och resurshantering ledde till beslutet att inte använda de kriterier och riktlinjer för digitalisering som står beskrivna i styrdokumentet DIGSAM, samt vilka argument och åsikter som låg till grund för beslutet?
- Vilka externa faktorer som exempelvis KB:s uppdrag, resurstilldelning ledde till beslutet att inte använda de kriterier och riktlinjer för digitalisering som står beskrivna i styrdokumentet DIGSAM, samt vilka argument och åsikter som låg till grund för beslutet?

Det framgår av denna studie att de social- och ekonomipolitiska faktorer som styrde KB:s val att bortse från att använda DIGSAM var organisatoriska, ekonomiska, tekniska samt infrastrukturella. Det framkommer också att när DIGSAM skrevs utgick man att det skulle finnas en redan integrerad organisatorisk infrastruktur med en stabil och konstant ekonomi. Så var inte fallet eftersom syftet med DIGSAM var att utveckla en standard som skulle stödjas av en redan integrerad och funktionell infrastruktur men eftersom de färdiga resultatet aldrig tog i bruk ledde detta till en avsaknad av en sådan omfattande digitaliseringsstandard.

- Hur ser de kriterier och riktlinjer som styr KB:s digitaliseringsverksamhet ut i dagsläget och vilka faktorer styr denna verksamhet?

Undersökningen visar att det finns brister när det gäller resurser, avsaknaden av en fungerande organisatorisk infrastruktur samt när det gäller de lagringsmöjligheter som den ständigt ökande insamlingen av digitalt material kräver. Det framkommer också av

det empiriska materialet att KB just nu håller på att utveckla en organisation kring sin digital verksamhet men att det kan ta flera år innan det är helt färdigutvecklat. Vid sidan av denna organisatoriska utveckling arbetar man idag utifrån en digitaliseringsprocess som påvisar vissa delar av den standard och struktur som DIGSAM var baserad på. Det empiriska materialet visar också att man istället för DIGSAM använder en manual som är framtagen av Accessprojektet i KB:s digitaliseringsverksamhet. Däremot visar undersökningen att den policy och de urvalskriterier som är framtagna av DIGSAM används idag, om men på ett nedskalat sätt. De riktlinjer och principer som i KB:s digitala verksamhet visar att det på KB idag finns en minimal, pragmatisk och verksamhetsnära inställning till digitalisering.

- På vilket sätt kan KB:s val att inte använda DIGSAM som helhet i sin digitaliseringsverksamhet påverka bibliotekets roll som nationalbiblioteket samt dess roll som ledstjärna för de svenska bibliotekens digitaliseringsarbete? På vilket sätt och varför?

KB:s roll som nationalbibliotek påverkas idag av förändringar i de social- och ekonomipolitiska faktorer som i många fall är avgörande för bibliotekets verksamhet skall bedrivas. Som nationalbibliotek har KB som uppdrag att enligt lagen om pliktleverans och nu även den nya E- pliktlagen samla in, bevara och tillgängliggöra allt svenskt tryck. Detta gäller både det fysiska som det digitala materialet. Undersökningen visar att det idag finns ekonomiska och tekniska brister i skapandet av en fungerande infrastruktur så som den är beskriven i DIGSAM, detta gäller även skapandet av en teknisk plattform för att hantera det material som samlas in i både fysisk som digital form. Det finns även brister i hur detta material skall kunna lagras inför kommande generationer samt på hur dagens bevarande och lagringsformat skall kunna överföras till morgondagens lagringsmedier. Utan en stabil organisatorisk infrastruktur finns det en risk att dessa brister kan leda till stora negativa konsekvenser för KB som nationalbibliotek då detta kan leda till att KB inte kan uppfylla sitt uppdrag att samla in, bevara och tillgängliggöra allt svenskt tryck.

9. Litteraturförteckning

9.1 Publicerat material

Andersson, Hans- Erik och Björkenwall, Robert (2000) Rapport om Social Ekonomi. Länsstyrelsen. Stockholm

Andersson, Sara (2002) *Lagen om pliktleverans: en jämförande studie av den danska respektive den svenska pliktleveranslagen*. Uppsala: Uppsala universitet

Bilddatabaser och digitalisering – plattform för ABM-samverkan (2003) Ett samverkansprojekt mellan Kungl. biblioteket, Nationalmuseum, Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet 2001-2002. Ekonomiprint AB, Stockholm

Borgman, C. L. (2003). *From Gutenberg to the global information infrastructure: Access to information in the networked world*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Brötegård, Mi och Karlsson, Clas (2004) *Äldre boksamlingar på kommunala bibliotek – resurs eller belastning?* Magisteruppsats. Högskolan i Borås

Cameron, Fiona & Kenderdine, Sarah, eds. (2007). *Theorizing Digital Cultural Heritage: A critical discourse*. Cambridge, Massachusetts/London, England: The MIT Press.

Dahlström, M. (2009). *Kritisk digitalisering. Fra samling til sampling: digital formidling af kulturarv*. N. D. Lund et al., red. Copenhagen: Multivers.

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Digitaliseringsstrategi vid Kungl. biblioteket (2011). Kungl. biblioteket, Sveriges nationalbibliotek. Stockholm.

Direktivet (2002:2002:156) Översyn av Kungl. biblioteket, dess verksamhet och arbetsformer. Sveriges Riksdag. [2011-05-15] Nås via länken http://rixlex.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=10&dok_id=DIR2002:156

En bok om böcker och bibliotek (2009): tillägnad Louise Brunes/ Redaktör: Erland Jansson – Huddinge: Södertörns Högskola.

Emanuelsson, Charlotte (2006). *Digitalisering av kulturarvet – En studie av digitalisering vid två museer*. Borås: Högskolan i Borås,

Gram, M & Kjellman, U. (2000), "Plattform för bilddatabaser", Kungliga bibliotekets rapport nr. 27 (Stockholm: Kungliga biblioteket)
URL: <http://www.kb.se/om/publikationer/publikationskatalog/kb-rapport/>

Green Westlin, Jenny (2003) *Den gränslösa samlingen De fria webbresursernas plats i beståndsutvecklingen på några svenska forskningsbibliotek*. Magisteruppsats.

Hertil Lindelöw, Camilla och Parmhed, Sara (2006) *Tillgängliggörande och bevarande*

av raritetssamlingar *En diskursanalys av uppfattningar hos ledande företrädare vid Stockholms och Uppsala universitetsbibliotek*. Magisteruppsats. Högskolan i Borås.

Johansson, Jenny (2008) *Mellan råd och praktik En studie av åtta folkbiblioteks digitaliseringsprojekt*. Magisteruppsats. Högskolan i Borås.

KB - ett nav i kunskapssamhället: Kungl. biblioteket - Sveriges nationalbibliotek: *verksamhet och visioner: betänkande från KB-utredningen* (2003). Stockholm: Fritze. (Statens offentliga utredningar (SOU), 2003:129).

Även tillgänglig som URL: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/669> [2010-03-25]

Kungl. bibliotekets underlag till en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande (2009) Rapport. Kungliga biblioteket.

Karlsson, Matilda (2008) *Bevarande av digitalt kulturarv – en del av museets ansvar? Preserving Digital Heritage – A Responsibility of the Museum?*D- uppsats. Lunds universitet.

Kilgour, Frederick, *The Evolution of the Book*, Oxford University Press, Inc.: New York 1998.

Kristensson Alfsson, Beatrice & Sjöblom, Åsa (2006). *Digitala bibliotek i Kulturpolitiken: Om idéer och legitimitet*. Borås: Högskolan i Borås.

Kungl. bibliotekets policy för digitalisering (2011). Kungl. biblioteket, Sveriges nationalbibliotek. Stockholm.

Larsson, Kiersti och Svensson, Henrik (2007) *Biblioteksplaner - en möjlig väg mot förändring? En komparativ studie av arbetet med biblioteksplaner i tre kommuner ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Magisteruppsats. Högskolan i Borås.

Lundqvist, Tobias och Nilsson, Magnus (2010) *Strategier för digital bevaring och långtidslagring – en studie i kontroll av ettor och nollor*. Examensarbete. Lunds universitet.

Mannerheim, Johan (2000) *Digitalisering och bevarande från projekt till långsiktiga program*. Human I. [2011-04-26] <http://etjanst.hb.se/bhs/ith/1-00/jm1.htm>

Mason, Ingrid (2007) *Cultural Information Standards – Political Territory and Rich Rewards in Theorizing Digital Cultural Heritage: A critical discourse (2007) eds. By Cameron, Fiona & Kenderdine, Sarah Cambridge, Massachusetts/London, England: The MIT Press. Cambridge,*

Nilsson, Christoffer (2009). *Massdigitalisering och kvalitativ digitalisering - En jämförelse av digitaliseringen på nationalbiblioteken i Norge och Sverige*. Magisteruppsats. Högskolan i Borås

Persson, Catrin och Tångemar, Annevie (2006) *Varför digitalisera? En studie av tillkomsten av Kungl. Bibliotekets digitaliserade samlingar*. Magisteruppsats. Högskolan i Borås.

Persson, Ulf (2008) *Digitalisering av historiska dagstidningar. Framtiden för gårdagens dagstidningar*. Magisteruppsats. Uppsala Universitet

Plan för utvidgat uppdrag inom biblioteksväsendet (2009). Kungl. biblioteket, Sveriges nationalbibliotek. Stockholm.

Platen, von Henning (2002) *Digitalisering inom ABM-området - Fyra projekt*. Magisteruppsats. Uppsala Universitet

Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. 3., [rev.] uppl. Lund.

Ruane, Janet M, 2006, *A och O i samhällsvetenskaplig forskning*, Studentlitteratur, Lund.

Rubin, Richard (1998). *Foundations of Library and Information Science*. New York & London: Neil Schuman Publishers, Inc.

Sa´nchez Vignau, Ba´rbara Susana (2006) *Collection Development in a digital environment: an imperative for information organizations in the twenty-first century*. *Collection Building*, Vol. 25 Iss: 4, pp.139 – 144.

Scherman, Anne (2005). *DIGSAM: digitalisering och dess samordning inom Kungl. biblioteket*. Stockholm: Kungl. biblioteket. (Kungl. biblioteket, Rapport, 28).<http://www.kb.se/digsam/projektrapport.pdf> [2010-03-25]

Socialpolitik Nationalencyklopedin [2011-10-25]

Stening Soppela, Ingrid (2008) *Urval vid digitalisering av affischer på Kungl. Biblioteket*. Magisteruppsats. Borås Högskola.

Westlin Green, Jenny (2003) *Den gränslösa samlingen - De fria webbresursernas plats i beståndsutvecklingen på några svenska forskningsbibliotek*. Magisteruppsats. Bibliotekshögskolan

Översyn av Kungl. biblioteket, dess verksamhet och arbetsformer (2002) Dir 2002:2002:156. Beslut från Utbildningsdepartementet: Stockholm.
http://rixlex.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3260&dok_id=DIR2002:156 [2011-05-15]

9.2 Opublicerat material

Mailkontakt med Erik Siira Enhetschef för Digital Produktion, Susanne Sellei Enhetschef för Biblioteksavdelningen samt Anne Scherman vid Biblioteksavdelningen.

Pilotstudie på KB som genomfördes våren 2010 på enheterna för bevarande och dagstidningar.

Intervjuguide

Bakgrund

- 1) Namn
- 2) Vad har du för utbildning/ utbildningar?
- 3) Vilken enhet arbetar du på?
- 4) Vilken befattning har du?
- 5) Hur länge har du arbetat på din enhet?
- 6) Vad ingår i dina arbetsuppgifter?

Digitalisering och DIGSAM-projektet:

- 7) Hur definierar du digitalisering?
- 8) Varför bedriver KB digitaliseringsverksamhet?
- 9) Vad var målet med DIGSAM- projektet?
- 10) Vad blev effekterna enligt dig av DIGSAM- projektet?
- 11) Redogör för olika skäl till varför DIGSAM ansågs orealistisk? (Skälen kan vara interna såväl som externa).
- 12) När fattades beslutet att sluta följa DIGSAM för digitalisering? Av vem? Kommunicerat ut i verksamheten hur? Dokumenterat var?

Digitaliseringsprocessen i nuläget:

- 13) Beskriv KB:s nuvarande digitaliseringsprocess (enheter, roller, beslut, aktiviteter).
- 14) Finns det något uppdaterat styrdokument som beskriver den nuvarande digitaliseringsprocessen?
- 15) Finns det en processägare för den nuvarande digitaliseringsprocessen?
- 16) Vilka är de primära blockeringarna för att få en effektiv digitaliseringsprocess i nuläget?
- 17) Vad kan du rekommendera mig att läsa/ta del/kontakta av avseende KB:s nuvarande digitaliseringsprocess?
- 18) Finns det något jag glömt att fråga avseende KB:s nuvarande digitaliseringsprocess?